

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 39 (1138)

25 ВЕРАСНЯ 2013 г.

26 верасня - Еўрапейскі дзень моў

Еўрапейскі дзень моў адзначаецца 26 верасня, быў абвешчаны Саветам Еўропы (і падтрыманы Еўрапейскім саюзам) падчас Еўрапейскага года моў - 6 снежня 2001 г. Пяняце "еўрапейскія мовы" больш шырокае, яго не трэба блытаць з афіцыйнымі мовамі краін-удзельніц Еўрасаюза. Асноўная мэта дня - заахвочванне вывучэння і засваенне розных моў як у школах, так і па-за іх межамі на працягу ўсяго жыцця чалавека.

Захаванне і развіццё моў, уключаючы малых, дэкларацыя ў якасці афіцыйнай моўнай палітыкі Еўрасаюза. Сярод спосабаў дасягнення гэтага звычайна называюцца вывучэнне больш, чым адной замежнай мовы і працяг вывучэння моў у спелым узросце. Асабліва падкрэсліваецца неабходнасць вывучэння некалькіх замежных моў, а не толькі англійскай, якая абсалютна дамінуе з пачатку 1990-х, засмечваючы многія мовы непатрэбнымі запазычаннямі.

Беларускае свята ўраджаю "Багач"

21 верасня ў Вязынцы праходзіў восенскі фест "Багач"

Арганізатар мерапрыемства "Студэнцкае этнаграфічнае таварыства", ладзіць імпрэзы, звязаныя з традыцыйнымі святамі, ўжо не першы год. Апавядае Анастасія Глушко, адна з суарганізатараў свята:

- Даўней гэтае свята было цэнтральным абрадам, святам, звязаным з дажынкамі, з зернем, са зборам ураджаю. "Багач" быў кульмінацыяй восенскіх святаў, каранямі сягаў у старажытныя часы да аднаго з чатырох асноўных астранамічных святаў - свята асенняга раўнадзенства. Зараз на сто адсоткаў аднавіць гэтае свята мы, на жаль, не можам. За часам ужо згубіліся дэталі. Але асноўнае мы ведаем. "Багач" - гэта зерне, сабранае з усёй вёскі ў час свята.

З задавальненнем трэба адзначыць, што Багач не забыты і ў рэгіёнах. Эпізодычна Багач адзначаецца, да прыкладу, на Нясвіжчыне. У некаторых месцах на гэты дзень прымяркоўваюць мясцовыя "Дажынкы".

На сёлетняй імпрэзе ў Сядзібе-музеі Янкі Купалы сабралася больш за 100 чалавек. Гэта - аматары беларускай даўніны і традыцыяў. На фестывалі можна прайсці майстар-класы па ткацтву, кавальству, пакаштаваць крупнік і беларускія

стравы, а таксама набыць вырбы народнай творчасці. Акрамя выступу этна-гуртоў, наведвальнікі магуць узяць удзел у абрадах і танцах.

З задавальненнем трэба адзначыць, што Багач не забыты і ў рэгіёнах. Эпізодычна Багач адзначаецца, да прыкладу, на Нясвіжчыне. У некаторых месцах на гэты дзень прымяркоўваюць мясцовыя "Дажынкы".

Яўген Скрабец,
Радыё Рацыя.
Фота аўтара.

120 гадоў з дня нараджэння Паўліны Мядзёлкі

Паўліна Вінцэнтаўна МЯДЗЁЛКА (12 (24) верасня 1893, мястэчка Будслаў Вілейскага павету Віленскай губерні (цяпер Мядзельскі раён Менскай вобласці) - 13 лютага 1974, Будслаў) - беларуская артыстка, педагог, мемуарыстка. Псеўданім: Паўлінка; крыптанім: М...

У 1898 сям'я пераехала ў Глыбокае. Тут Паўліна Мядзёлка скончыла Глыбоцкую царкоўнапрыходскую вучэльню. З 1907 у Рызе, вучылася на вечаровых курсах для дарослых. З 1909 у Вільні, займалася ў прыватнай жаночай гімназіі. Пазнаёмілася з Янкам Купалам, А. Бурбісам, Ядвігіным Ш., Цёткай, З. Бядулем, К. Каганцом, стала ўдзельніцай сацыялістычных гуртоў. Увосень 1912, пасля сканчэння гімназіі, накіравалася ў Пецярбург на Вышэйшыя камерцыйныя курсы, якія скончыла ў 1914. У 1913 выканала ролю Паўлінкі ў пецярбургскай прэм'еры п'есы Я. Купалы.

У кастрычніку 1917 па

дамоўленасці з княгіняй Магдаленай Радзівіл арганізавала беларускую школу ў вёсцы Жорнаўка Ігуменскага павету. Пасля таго, як у сакавіку 1918 школа была закрытая, перабралася ў Менск. Працавала настаўніцай, удзельнічала ў пастаноўках Першага таварыства беларускай драмы і камедыі. 20 ліпеня 1919 арыштаваная польскімі ўладамі за ўдзел у выданні газеты "Родны край" (Гародня), дзе, дарэчы, і друкавалася.

З пачатку 1920 у Менску, кіравала беларускай жаночай школай. Зноў арыштавана разам з мужам Т. Грыбам польскімі ўладамі ў траўні 1920. Перад наступленнем Чырвонай Арміі вывезена ў Варшаву, сядзела ў турме Вронкі на Пазнаншчыне. Пасля вызвалення накіравана на жыхарства ў Лодзь з забаронай пераязджаць на "ўсходнія крэсы". Па падрабных дакументах выехала ў Вільню, потым (у лютым 1921) трапіла ў Летува.

22 траўня 1925 разам з

братам прыехала ў БССР. Працавала ў сектары мастацтва Інбелкульту. У 1927-1930 выкладала бел. мову ў Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі. Арыштаваная ГПУ БССР 18 ліпеня 1930 па справе "Саюза вызвалення Беларусі"; высланая ў Казань. Улетку 1947 пераехала ў Будслаў. Да 1958 працавала настаўніцай. Тут напісала свае мемуары "Сцежкамі жыцця".

Вікіпедыя.

100 гадоў з дня нараджэння Сяргея Грахоўскага

Сяргей Іванавіч ГРАХОЎСКІ (нар. 12 (24) верасня 1913, с. Нобель, Пінскі павет, Менская губерня, цяпер Зарэчненскі раён, Ровенская вобласць, Украіна - 11 снежня 2002, Менск; Псеўданімы: М. Асіповіч; Сяргей Іванавіч; С. Каршун; Парамон Паромскі) - беларускі паэт, празаік і перакладчык

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1914 разам з бацькамі пераехаў у мяст. Глуск на Магілёўшчыне. У 1930 пачаў працаваць рабочым на Бабруйскім дрэваапрацоўчым камбінаце. У 1931-1932 працаваў карэктарам у Дзяржвыдавешце БССР, у газеце "Чырвоная змена". Скончыў газетна-выдавешчае аддзяленне літаратурнага факультэта Менскага педагагічнага інстытута (1935), працаваў рэдактарам на Беларускім радыё, выкладчыкам літаратуры на рабфаку пры БДУ. Арыштаваны 20.10.1936 у Менску па адрасе: вул. Цяньская, д. 28а, кв. 1. Асуджаны пазасудовым органам НКУС

2.10.1937 як "член контррэвалюцыйнай нацыянал-фашысцкай арганізацыі" і за "анты-савецкую дзейнасць" да 10 гадоў ШПК. Верагодна, некаторы час знаходзіўся ва Унжэнскім канцлагеры НКУС Горкаўскай вобл. (ст. Сухабязводная). Вызвалены 19.10.1946.

Пасля вызвалення выкладаў рускую мову і літаратуру ва Ўрэцкай сярэдняй школе Слуцкага р-на (1946-1949). У 1947 з С. Грахоўскага знята судзімасць, але 19.5.1949 ён быў паўторна арыштаваны. Асуджаны асобай нарадай МДБ СССР 27.8.1949 на пасяленне ў Навасібірскую вобл., дзе працаваў настаўнікам. Рэабілітаваны па першай справе прэзідыумам Вярхоўнага суда БССР 19.10.1955, па другой - 21.10.1955. З 1956 у Менску. У 1957-1973 працаваў у часопісах "Бярозка" - загадчык аддзела рэдакцыі (1957-1959), "Вясёлка"

(1960-1973); літкансультантам СП БССР (1959-1960). У 1973-1974 адказны сакратар Камітэта па дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры. Сябар Саюза пісьменнікаў СССР з 1956. З 1974 на пенсіі.

Дэбютаваў вершам у 1926. Аўтар зборнікаў паэзіі "Дзень нараджэння" (1958), "Чаканне" (1960), "Табе зайздросціць сонца" (1963), "Памяць" (1965) і інш.

Вікіпедыя.

ISSN 2073-7033

Вячку Целешу - 75

"Мова ці кава" ў Менску...

Вячка ЦЕЛЕШ (нар. 25 верасня 1938, п. Краснасельскі, Ваўкавыскага раёна, Гарадзенскай вобласці, - беларускі мастак, гісторык і пісьменнік у Латвіі. Сябар Саюза мастакоў Беларусі і Латвіі.

У 1961 навучаўся ў мастацкай вучэльні. У 1961-1964 служыў ў Савецкім войску ў Вільні. Пад час службы працягваў наведваць мастацкую студыю Палаца чыгуначнікаў. У 1975 скончыў жывапісна-педагагічнае аддзяленне Латвійскай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў імя Т. Залькална.

Удзельнічаў у больш за сотню выставаў. На яго карцінах выбітныя беларускія і латышскія дзеячы: Францішак Скарына, Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, Максім Багдановіч, Янка Купала, Яніс Райніс. Ён стваральнік серыі экслібрываў выдатных дзеячаў беларускай гісторыі і культуры - Зоська Верас, Уладзімір Караткевіч, Адам Мальдзіс.

Яго карціны маюцца ў музеях і прыватных зборах Беларусі, Даніі, ЗША, Ізраіля, Канады, Кітая, Латвіі, Партугаліі, Расеі, Румыніі, Францыі, Чэхіі, Швейцарыі.

Яму прысвячалі вершы Рыгор Бардулін, Станіслаў Валодзька, ацэньвалі творчую працу Уладзімір Арлоў, Зянон Пазыняк, Эрнэст Ялугін, Адам Мальдзіс...

Працуе дацэнтам кафедры культуры і мастацтва Інстытута менеджменту інфармацыйных сістэмаў. Ініцыятар адкрыцця беларускай школы ў Рызе, якая ўжо існуе амаль 20 гадоў. У 2006 годзе ўзнагароджаны найвышэйшай узнагародай Латвіі - Ордэнам Трех Зорак.

Кнігі:

"Гарады Беларусі на старых паштоўках",
"Менск на старых паштоўках",
"Рыга на старых паштоўках".

Вікіпедыя.

ПАДКРОНАЙ РАДАСЛОЎНАГА ДРЭВА

Вячку Целешу на 75-годдзе

Знікалі крыжакі з кіпучых вежаў...

І толькі з Вячком зноў паўстаў пасад!
Натхняльніку крывічкі рум належаў;
у Тэрветэ, у Сігулдзе цвіў сад.

О, з Вячаславам лёгка веча славіць
і з продкамі на гутаркі хадзіць.

Да скарбаў радаслоўя ён уставиць
крутляк - і Неба скрозь Беларусь глядзіць.
Асветленыя Славікам абліччы
будзіцеляў і ваяроў зямлі.

З табою, draugs, мы новы дзень прыклічам,
каб латышы з балткрэвамі жылі
на Даўгаве-Дзвіне не як сатыры,
а як пясчэстакі твайго штрыха.

І хай ад Вячкі Целеша - у вырай
не вымкне краснасельская страхы.
Ты з-пад яе айчынікам адкрыўся,
Францішка, Янку з Янісам сустрэў,
Ларысе, Зосьцы верас абагрэў;
Максіма лік тваёй рукою спаўіся.
Жыццё ідзе ў падбег, а "Маю гонар!"
ты прамаўляеш, патрыёт, здаўна.
Трымціць душа!

А для гадоў разгону
ў цябе ёсць радаслоўная струна!

Сяргей Панізьнік.

Менск, 3.09. 2013 г.

Першы занятак праекту "Мова ці кава" другога сезону сабраў у Менску 17 верасня больш за 110 чалавек.

Прыкладна палова - новыя слухачы, рэшта - "другагоднікі". Месца і час правядзення заняткаў не змяніліся - кожны панядзелак, 19.00, Галерэя "Ў" (Незалежнасці, 37а).

Нечаканым пытаннем да выкладчыкаў Алесі Літвіноўскай і Глеба Лабадзенкі стала: "Ці праўда, што вы тут вучыце трасянцы?" Адказ быў такі, што за трасянку на курсах не караюць, бо гэта - крок да беларускай мовы!

Нечакана трасянку пачала абараняць і мінулага года выпускніца курсаў, японка Сіёры Кіясава. Сіёры год навучалася ў БДУ і паралельна наведвала "Мову ці каву":

- Мне вельмі падабаецца талерантная атмасфера на курсах. Як сёння казаў адзін мужчына, тут не трэба баяцца размаўляць на трасянцы. Гэта вельмі важна. Бо звычайна ў Беларусі неяк "нязручна" пачаць размаўляць адразу па-беларуску...

Алесь Літвіноўская адзначае:

- Звычайна мову выкладаюць больш акадэмічна. А маладыя людзі схільныя да эксперымента - яны хочучы інтэрактыўнага шоу, а не проста ўрока, дзе настаўнік па адзін бок барыкадаў, а студэнты - па іншы. Менавіта інтэрактыўны характар заняткаў прапануе "Мова ці кава".

Курсы "Мова ці кава" распачала пры канцы 2012 года беларуская журналістка Кацярына Кібальчыч, якая жыве ў Маскве. Цяпер заняткі адбываюцца паралельна ў Менску і Маскве.

... і ў Маскве

У Маскве пасля летніх вакацыяў аднаўляюцца курсы беларускай мовы "Мова ці кава". Пра адметнасці сёлета сезона распавядае ініцыятарка праекту, карэспандэнтка Першага расейскага тэлеканалу, рэжысёрка дакументальнага фільма "Беларуская мара", прысвечанага падзеям снежня 2010 года, Кацярына Кібальчыч.

У Маскве сустрэчы аматараў беларускай мовы плануецца ладзіць па аўторках, а 20-й гадзіне. Першыя пасля лета заняткі - 24 верасня. Як кажа Кацярына Кібальчыч, на якой па-ра-

нейшаму ўвесь арганізацыйны і фінансавы цяжар, гэтым разам маскоўская "Мова ці кава" змяняе пункт прыпіскі:

- У нас будзе новае месца - не "Старбак", дзе мы раней збіраліся, а кавярня, якая называецца "ОГИ у Мейерхольда".

Радзій Свабода.

У Менску прайшла вечарына, прысвечаная 70-годдзю паэткі Ніны Мацяш

20 верасня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа НАН Беларусі прайшла сумесная вечарына з Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры "Шчаслівай долю назаві...", прысвечаная 70-годдзю з дня нараджэння паэткі, перакладчыцы, грамадскай дзяячкі Ніны Мацяш.

Да імпрэзы аддзелам рэдкіх кніг і рукапісаў бібліятэкі падрыхтавана міні-выстава "Агмень яе душы".

- Гэта вельмі цікавы і незвычайны чалавек, выдатная

паэтка, якая зрабіла вялікі ўнёсак у развіццё беларускай літаратуры і грамадскай думкі, - расказала БелаПАН загадчык аддзела навуковай асветы Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Лідзія Шагойка. - У студэнцкія гады, калі Ніна Мацяш вучылася ў Інстытуце замежных моваў, яна трапіла ў аварыю, з-за чаго была прыкутая да інваліднага крэсла. Але аптымістка па натуре, яна сваім прыкладам паказала, як трэба жыць у самых складаных, здаецца, неверагодных абставінах. Да творчасці Ніны Мацяш у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры мы ўжо звярталіся ў красавіку мінулага года, калі ў нас адкрывалася выстава "Апякункі паэтычных нябёсаў", дзе былі прадстаўленыя дзевяць паэтак другой паловы XX стагоддзя. У дзень нараджэння гэтай выдатнай паэткі яе слова гучала не толькі тут, але і на яе радзіме ў Белаазёрску, дзе сёння праходзіць свята "Бабіна лета". Менавіта Ніна Мацяш была яго заснавальніцай, і туды выправілася

вялікая дэлегацыя пісьменнікаў, якія ведалі Ніну Язэпаўну, сябравалі з ёй.

Ніна Мацяш нарадзілася 20 верасня 1943 года ў вёсцы Нівы Бярозаўскага раёна Берасцейскай вобласці. Скончыла Менскі дзяржаўны педагагічны інстытут замежных моваў.

Лаўрэат фестывалю "Берасцейская зорка-98", Літаратурнай прэміі імя Аркадзя Куляшова, заслужаная дзяячка мастацтваў Беларусі. У літаратурнай скарбонцы пісьменніцы сем зборнікаў паэзіі, 15 кніг перакладаў з французскай, нямецкай, польскай, украінскай.

Дзякуючы Ніне Мацяш беларускія чытачы пазнаёміліся з творчасцю Жана Аліўе, Жоржа Сімянона, Антуана дэ Сент-Экзюперы, Віславы Шымборскай і іншых.

Сем кніжак падрыхтавала пісьменніца дзеткам, напісала некалькі тэлецэнарыяў і п'ес для тэатра. Не стала Ніны Мацяш 19 снежня 2008 года.

БелаПАН.

У ВІЦЕБСКАЙ ГАРАДСКОЙ АРГАНІЗАЦЫІ ТБМ

11-га верасня ў Віцебску адбылася справядна-выбарная канферэнцыя гарадской арганізацыі ТБМ. З выніковым дакладам выступіла **Любоў Лукашэнка**, якая ўзначальвала гарадскую раду апошніх гады. Яна расказала пра зробленае мясцовымі актывістамі ТБМ, спынілася на праблемах, акрэсліла перспектывы.

У спрэчках па дакладзе выступілі, сярод іншых, старшыня абласной арганізацыі Іосіф Навумчык, а таксама шматгадовы кіраўнік гарадской арганізацыі Валянцін Арлоў. Іосіф Адамавіч адзна-

чыў, у прыватнасці, што ў гарадзе склалася надзвычай неспрыяльная сітуацыя з вонкавым моўным афармленнем не толькі прыватных аб'ектаў, але і дзяржаўных устаноў. Часта беларуская мова элементарна ігнаруецца на шылдах, і на суперак заканадаўству назвы некаторых дзяржорганаў падаюцца толькі па-руску. Таму сябры ТБМ мусяць актыўней працаваць з гарадскімі ўладамі, каб выправіць падобнае абсурднае становішча.

Валянцін Мікалаевіч Арлоў засяродзіў увагу на неабходнасці больш шчыльнай працы з моладдзю, з настаўні-

камі. Ёсць нямаля хлопцаў і дзяўчат, якія хацелі б мець магчымасць трымаць камунікацыі па-беларуску, але проста не ведаюць, як пачаць гаварыць. Дапамогу ў плане пашырэння колькасці беларускамоўных могуць аказаць і неаб'якавыя настаўнікі. І на іх нельга забывацца.

Была абрана новая рада гарадской арганізацыі, якую ўзначаліла вядомая віцебская паэтка і журналістка **Ірына Лобан**.

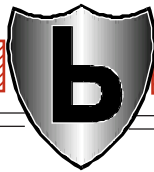
Юрась Бабіч, намеснік старшыні Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ.

Беларускамоўныя класы - удакладненне

Паводле старшыні Гарадзенскай гарадской аргані-

зацыі ТБМ першы клас з беларускай мовай навучання ад-

крыўся сёлета ў Гародні не ў школе № 37, а ў школе № 34.

Прозвішчы Беларусі: Онiмы пiсьменнiкаў (адапелятыўнае i адтапанiмiчнае ўтварэнне)

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

Галубок (Уладзiслаў Г.) - семантычны антрапанiмiчны дэрыват ад апелятыва *галубок* - памяншальна-ласкальнай формы (з суфіксам *-ок*) ад намінацыi *голуб* 'птушка пераважна з шэра-блакiтным цi белым апярэннем i вялiкiм зобам' або ад прозвiшча *Голуб* (*Галуб-ок*). Апелятывы-намінацыi птушак досыць частыя ў славянскiх мовах найменнi асобы, што перайшлi (праз стадыю празванняў) у антрапанiмы-прозвiшчы. Прозвiшча *Голуб* мае 33 фiксацыi ў "Слоўнiку прозвiшчаў Зельвеншчыны", у iх лiку i Юрка Голуб (гл. нiжэй). ФП: *голуб - Голуб i галубок - Галубок*.

Гамолка (Мiкола Г.) - семантычны антрапанiмiчны дэрыват ад апелятыва *гамалка*, зафiксаванага ў "Вялiкiм слоўнiку беларускай мовы" Ф. Пiскунова (2012, с. 238) з пераносам нацiску на наступны склад. ФП: *гамалка - Гамолка*. **Гарбацэвіч** (Васiль Г.) - форма бацькаiмenna ад антрапанiма *Гарбач* з пераносам нацiску на антрапанiмiчны фармант *-эвіч*: *Гарбачэвіч - Гарбацэвіч* ("ц" - вынiк дэсiмiляцыi: *чи - ци*). ФП: *горб - гарбаты - гарбач - Гарбач - Гарбачэвіч - Гарбацэвіч*.

Гарбук (Вiсарыён Г.) - антрапанiмiчны дэрыват ад апелятыва *горб* 'ненармальна пукатасць на спіне або на грудзях чалавека, а таксама нармальна пукатасць на спіне ў некаторых жывёл (напр. у вярблюда)'; да асновы *горб* далучаны суфiкс *-ук*, якi ў антрапанiмах (паўднёвага захаду Беларусi) мае i значэнне 'нашчадак названай асобы': *Змітра-ук, Лазар-ук, Краўч-ук* (ад *Кравец*). Вiдаць, iснавала родавае найменне *Горб*, якое дало дэрыват *Гарбук* (Параўн.: *хлопец - хлопчук* 'невялiкi хлопек, падлетак'. Форма *Гарбук* магла ўспрымацца з семантыкай недаросласцi, памяншальнасцi. ФП: *горб - Горб - Гарбук*.

Гартны (Цiшка Г.) семантычны антрапанiмiчны дэрыват ад апелятыва *гартны*; прыметнiк *гартны* - утварэнне з суфіксам *-н* ад *гарт* (з нямецк. *hart* 'цвёрды'), якое мае значэнне (пераноснае) 'стойкасць, вынослiвасць, набытыя ў барацьбе з цяжкасцямi, неспрыяльнымi ўмовамi; сiла волi', г.зн. валявы, стойкi, вынослiвы. Такi пiсьменнiцкi онiм Змітра Жылуновiча - сведчанне суровасцi лiсу чалавека, што адлюстравана ў субстантываваным прыметнiку *гартны* (*гарт-ны* - загартаваны). ФП: *гарт - гарты - гартны - Гартны*.

Гарулёў (Мiкалай Г.) - прыналежны прыметнiк з суфіксам *-ёў* ад антрапанiма *Гаруль*. У аснове антрапанiма апелятыў *гарулёў* з семантыкай 'сын гаруля', асабовы назоўнiк 'сын гаруля', асабовы назоўнiк 'гаруль' той, хто гаруе (церпiць гора), гаротнiк' - утварэнне з суфіксам *-уль* ад назоўнiка *гора* 'няшчасце, бяда' (Як i *рагуль* (ад *рогi*), *гарбуль* (ад *горб*)), або ад дзеяслова *гараваць* (з адцiнаннем *-ава-*): *гар(ава)-уль* (як i *маргуль* (ад *моргаць*), *кiвуль* ад *кiвацца*). ФП: *гора - гараваць - гаруль - Гаруль - Гарулёў*.

Гарэцкi (Максiм Г.) - семантычны адтапанiмiчны дэрыват ад наймення паселiшча *Горы / Горкi* (параўн.: *Горы - Горацкая школа*) з суфіксам *-цк-i* (< *кск-*): *Горкi* (Р. скл. *Горак* < рус. *Горек*) + *-ск-*: *Горекскiй - Горецкiй - Гарэцкi*. ФП: *горы - горкi - Горкi - Гарэцкi*. Даслоўнае семантыка 'жыхар Горак'.

Гiлевiч (Нiл Г.) - форма бацькаiмenna ад антрапанiма *Гiль* з пераносам нацiску на словаўтваральны фармант *-евiч*: *Гiль - Гiлевiч* ('сын Гiля') - *Гiлевiч*. У аснове прозвiшча апелятыў *гiль* ('птушка снягiр'), якi набыў антрапанiмiчную семантыку шляхам пераасэнсавання. ФП: *гiль - Гiль - Гiлевiч*.

Грамовiч (Иван Г.) - форма бацькаiмenna ад антрапанiма *Гром* з пераносам нацiску на словаўтваральны фармант *-овiч*: *Гром - Громовiч - Грамовiч*. У аснове наймення апелятыў *гром* 'грукат i трэск, якiя суправаджаюць маланку ў час навальнiцы'. Шляхам семантычнай дэрывацыi апелятыў атрымаў асабовае значэнне - функцыю сямейнага, родавага абазначэння асобы-прозвiшча. ФП: *грымець - гром - Гром - Громовiч* (сын) - *Громовiч - Грамовiч*.

Грамька (Мiхаiла Г.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *грамька* 'той, хто грывiць - размаўляе гучна (нiбы гром грывiць)'. Асабовыя найменнi ўтвараюцца ад дзеяслоўных асноў з выкарыстаннем старадаўняга фарманта *-ыка*: *хадзiць - хадыка* ('хадок, хадуха'), *уладаць - уладыка* ('валадар') (П.У. Сцяцко. Беларускае народнае словаўтварэнне. Мiнск, 1977, с. 76). ФП: *грымець - гром - грамька - Грамька*.

Грахоўскi (Сяргей Г.) - семантычны дэрыват ад апелятыва-прыметнiка на *-оўскi*, утворанага ад паланiзаванай формы слова *гарох* (*groch*) - *Грахоўскi*; звычайна гэта ўтварэннi адтапанiмiчнага (*Масты - мастоўскi, в. Грабава - грабаўскi* (жыхар)). Асновай для антрапанiма ма-

гло быць найменне паселiшча *Грахова*. ФП: *грох* (гарох) - *Грахова - Грахоўскi*.

Грачанiкаў (Анатоль Г.) - дэрыват з суфіксам прыналежнасцi *-аў* ад прозвiшча *Грачанiк* (*Грачанiк-аў*). Антрапанiмам стаў апелятыў *грачанiк* - утварэнне ад *грэчка*, *грачаны* з семантыкай 'аматар грачанай стравы, яды з грэчкi'. ФП: *грэчка - грачаны - грачанiк - Грачанiк - Грачанiкаў* (параўн. *Смятанiкаў - смятанiк - смятана*).

Губарэвiч (Кастусь Г.) - форма бацькаiмenna ад антрапанiма *Губар* з нацiскным антрапафармантам *-эвiч*: *Губар - Губарэвiч - Губарэвiч*. Апелятыў *губар* - характарыстычная назва асобы паводле iнтэнсiўнай прыметы канстытуцыi цела, у прыватнасцi *губ*; даслоўнае значэнне 'губасты, губаты чалавек'. ФП: *губы - губар - Губарэвiч - Губарэвiч*.

Гурскi (Лья Г.) - семантычны дэрыват з суфіксам *-ск-* ад тапонiма *Гуры* (польск. *Gory*): *Гуры - Гурскi*; параўн. *Горы - Горскi*; даслоўнае значэнне 'жыхар з Гораў (гарыстай мясцiны)'. ФП: *гара - Горы - Гуры - Гурскi*.

Гусак (Сяргей Г.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *гусак* 'самец гусi'. Дэрыват ад свойскiх птушак нярэдка становiцца празваннямi (мянушкамi) i набываюць функцыю сямейных онiмаў-прозвiшчаў у мовах свету, у прыватнасцi ў славянскiм свеце: *Гусь, Гусак, Качар, Певень, Пятух*.

Гусеў (Сiлан Г.) дэрыват з суфіксам *-еў* ад прозвiшча *Гусь* (мужч. род; параўн. руск.: *Как с гуся вода*): *Гус-еў* 'якi належыць Гусо'. Антрапанiм утвораны ад прозвiшча *Гусь* з выкарыстаннем прыналежнага суфікса *-еў*, што далучаўся да асновы назоўнiкаў мужчынскага роду: *Гусь - Гусеў*.

Гутараў (Иван Г.) - дэрыват з суфіксам *-аў* ад антрапанiма *Гутар*: *Гутар-аў*. У аснове антрапанiма - апелятыў аманiмiчнай структуры *гутар* 'той, хто гутарыць, размоўца', нульсуфіксаванае ўтварэнне: *гутарыць - гутар* (*-ыць*). ФП: *гутарыць - гутар - Гутар - Гутараў*.

Гутковiч (Аляксандр Г.) - форма бацькаiмenna ад антрапанiма *Гутка* з пераносам нацiску на антрапафармант *-овiч*: *Гутка - Гутковiч - Гутковiч*. У аснове прозвiшча магло быць апелятыўнае найменне *гутка* 'невялiкая гута', а *гута* - даўнейшая назва шклозавода. ФП: *гута - гутка - Гутка - Гутковiч - Гутковiч*.

Дайлiда (Вiктар Д.) - семантычны дэрыват ад стара-

беларускага апелятыва *дойлiда* 'цясляр', 'дойлiд' - пазычання з лiтоўскай мовы: *dailide* 'тоесама' (Этымалагiчны слоўнiк беларускай мовы. Мiнск, 1985, т. 3, с. 140-141). Агульны назоўнiк *дайлiда* (сучасн. *дойлiд*) праз ступень празвання набыў функцыю сямейнага онiма, стаў прозвiшчам. Ад гэтага прозвiшча ўзникла вытворнае - *Далiдовiч* (Генрых), Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусi iмя Якуба Коласа.

Дарожны (Сяргей Д.) - семантычны дэрыват ад апелятыва - субстантываванага прыметнiка *дарожны* - ўтварэннi ад дарога: *дарож* (*г/ж-ны*). ФП: *дарога - дарожны - Дарожны*. Даслоўнае значэнне антрапанiма 'дарожны чалавек' (напр. 'абходчык').

Даўгапольскi (Цодзiк Д.) - дэрыват з суфіксам *-ск-* ад тапонiма *Даўгаполле*; даслоўнае значэнне онiма 'жыхар з Даўгаполля'. ФП: *доўгае поле - Даўгаполле - Даўгапольскi*.

Дзеружынскi (Авар'ян Дз.) - дэрыват ад тапонiма *Дзяруга* (*Дзяругi*) з антрапанiмiчным суфіксам *-ынскi* (*-iнскi*) або ад *Дзяружына* з антрапафармантам *-скi*. ФП: *дзяруга - Дзяруга (Дзяругi) - Дзяружына - Дзяружынскi - Дзеружынскi*.

Дзюбайла (Павел Д.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *дзюбайла* - ўтварэннi ад дзеяслова *дзюбаць* 'дзюбаць' (пра птушак) або ад назоўнiка *дзюба* 'ў птушак: рагавое ўтварэнне з дзвюх падоўжаных скiвiц'. Даслоўнае значэнне апелятыва *дзюбайла* 'жывiна (птушка), якая дзюбае, дзюбае' або 'дзюбатая птушка'; параўн. *доўгi - даўгайла*. ФП: *дзюба - дзюбаць - дзюбайла - Дзюбайла*.

Дзягцяр (Мота Дз.) - семантычны дэрыват (з суфіксам *-яр*) ад апелятыва *дзягцяр* 'той, хто гонiць цi прадае дзёгаць'. ФП: *дзёгаць - дзягцяр - Дзягцяр*. Апелятыўнае найменне рамеснiка набыло функцыю прозвiшча.

Дзяргай (Сяргей Дз.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *дзяргай* - утварэннi ад *дзёргаць* 'тузаць', 'шморгаць', 'рваць' з семантыкай 'асабатаузан, шмаргун, дзярун'. Мадэль утварэннi "дзеяслоўнае аснова + суфiкс *-ай*": *дзёргаць - дзярг-ай*. Параўн. *вадзiць - ваджай* 'канавод', *лягчаць - лягчай* 'канавал' (П. Сцяцко. Беларускае народнае словаўтварэнне. Мiнск, 1977, с. 23). Апелятыў набыў функцыю прозвiшча праз ступень празвання. ФП: *дзёргаць - дзяргай - Дзяргай*.

(Працяг будзе.)

Алесь Каўрус

Чытаючы артыкул "Тапонiмы - вочы краiны"

Валянцiна Лемцогова плённа займаецца даследаваннем беларускай тапанiмii i ўжо некалькi дзесяцiгоддзяў. Радуе, што апошнiм часам навукоўца ўсё больш актыўна выходзiць на пазiцы абароны спрадвечных, натуральных беларускiх назваў, выступае ў друку з грунтоўным артыкулам па гэтай праблеме, iмкнецца пераканаць грамадскасць, у тым лiку чыноўнiкаў, якое вялкае значэнне мае правiльнасць, дакладнасць формы тапонiмаў, як адказна трэба ставiцца да перайменавання населеных пунктаў. За гэта ёй вялiкi дзякуй!

Не буду прыводзiць прыкладаў, яны добра пададзены i пракаментараваны ў новым артыкуле (Наша слова. 4.09.2013). бадай, толькi адна мясцiна патрабуе ўдакладнення (цытуую).

"Не зразумела..., дзеля чаго i дзеля каго стала ахвярай старажытная назва *Мондзiн* (першае ўпамiнанне 1559 год). Спачатку яе перайменавалi на *Сиреневка*, якая, па сведчаннi Я. Адамовiча, па-беларуску стала пiсацца *Сярэнеўка*. Вiдаць, гэта i змусiла чыноўнiкаў паўторна перайменаваць яе ў *Чаромушкi*".

Спасылка на Я. Адамовiча мною ўспрынялася як не пераканальная. I вось чаму.

Я быў блiзка знаёмы з Яўгенам Мiхаiлавiчам Адамовiчам, амаль два гады жылi ў адным аспiранцкiм пакоi на вулiцы Кiрава ў Мiнску. Тады, у першай палове 1960-х, Я. Адамовiч ведаў (i паважаў) Валянцiну Пятроўну, таксама, як i ён, тапанiмiста-пачаткоўца. Часам з гарэзлiвасцi, жартоўна вымаўляў яе прозвiшча з падкрэсленым я-каннем: Лямцогова. Магла падпасцi пад ягонае арфаэпiчнае эксперыментаванне i назва *Сiрэнеўка* (пазней, пасля з'яўлення гэтага наватавора). Але каб так, паводле вымаўлення, пiсаць *Сярэнеўка*? Не паверылася. Звярнуўся да навуковых тэкстаў Я. Адамовiча. У артыкуле "Берагчы тапанiмiю роднага краю" ("Пытаннi беларускай тапанiмiкi", 1970) чытаю:

"... Часам новыя назвы даюцца непрадуманна, паспешлива, без уліку лексiчных асаблiвасцяў беларускай мовы; у многiх выпадках яны непiсьменныя: *Атрадная, Лучазарная (Сенненскi), Сярэнеўка (Драгiчынскi), Холмiчы (Брэсцкi), Рошча (Глыбоцкi), Светлая Рошча (Буда-Кашалёўскi), Сцяпанная (Лёзненскi), Зернавая (Нясвiжскi), Лужайкi (Полацкi). Хiба на Беларусi ёсць стэпы, што вёску трэба было назваць Сцяпной?"*

Тут пракралася недакладнасць што да слова *Сiрэнеўка*. Але яна павiнна была насцярожыць навукоўцу пры звароце да гэтага тэксту.

Параўнаўшы ўрыўкi з артыкулаў Я. Адамовiча i В. Лемцоговай, бачым: у першым гаворыцца пра ўтварэнне, узникненне назвы, у другiм - пра

яе ўжыванне ў пiсьмовай мове. Таму словы Я. Адамовiча не могуць брацца як сведчанне таго, што "Сиреневка па-беларуску стала пiсацца Сярэнеўка" (В. Лемцогова).

Иншая рэч - мажлiвасць, рэалiзацыя такога вымаўлення. Пра гэта пiсалася за пяць гадоў да публiкацыi артыкула Я. Адамовiча.

Лявон Падгайскi i я, у той час аспiранты, надрукавалi нататку "Берагчы добрыя, ствараць лепшыя (ЛiМ. 26.01.1965).

Прывёўшы прыклады недарэчнасцяў у афармленнi назваў мiнскiх вулiц (у адным канцы называецца *Грамадская*, у другiм - *Общественная*; можна сустрэць надпiсы на дамах: *Чырвонаармейская i Краснаармейская*), аўтары адзначаюць: "Такая неўладкаванасць назiраецца i ў спiсе новых назваў вёсак i паселiшчаў, перайменаваных у мiнулым годзе ўказам Прэзiдэнта Вярхоўнага Савета БССР. Шматлiкiя назвы ў беларускiм тэксце Указа маюць адзiн выгляд, у рускiм - дзiу: *Чырвоны партызан - Красны партызан. Паўднёвая - Южная. Пераможная - Победная. Першамай - Первомай. Чырвоны ўсход - Красны восход. У той жа час назвы, утвораныя не на беларускай аснове (Знамя, Роцыно, Рассветная, Восточная), перакладу не маюць. Дарэчы, сярод такiх назваў ёсць немiлагучныя, цяжкая на вымаўленню (у аўтарскай рэдакцыi было: *цяжкiя на вымаўленне*. А.К.): *Сiрэнеўка, Заобаль. Гэтыя назвы вёсак прыдуманы да таго ж без уліку фанетычных асаблiвасцяў мовы iх насельнiкаў*".*

Калi мы рыхтавалi згаданую нататку, давалi ацэнку назве *Сiрэнеўка* i шукалi форму яе выказвання, успомнiўся эпізод з майго студэнцтва, якi пацверджае верагоднасць вымаўлення ў гэтым слове першага складу *ся-*.

У 1955 годзе трое першакурснiкаў МПШ iмя А.М. Горкага iшлi на заняткi з-за чыгункi, дзе на вулiцы Грамадскай, 48 кватаравалi. Iшлi напасткi, сцэжкамi, мiнаючы хлэўчкi, будкi, iншыя спаруды, без якiх не абыходзiцца людзi. Зямля пасля зiмы ў ценю яшчэ сырая. Але дрэвы ўжо распусцiлiся. Зацвiтаў бэз. Мякка свяцiла сонца. Адзiн з хлопцаў, Валiк Рабкевiч (родам з-пад Грэска), захоплена выгукнуў: "Сярэнно пахне!" Мы з Лёнем Анцiпенкам пераглянулiся, засмяялiся: нашы насы болей улавлi не духмянасць квету, а той непрыемны пах, што iшоў ад забруджанай зямлi, ад патрэбных чалавеку дашчаных дамкоў.

На заканчэнне допусi не лiшне зазначыць, што ў якасцi прыкладу няўдалага пераназывання (якi бярэ пачатак з 60 - х гг.) слова *Сiрэнеўка* не раз упамiналася ў друку.

"Дзевяноста першы" Сяргея Навумчыка

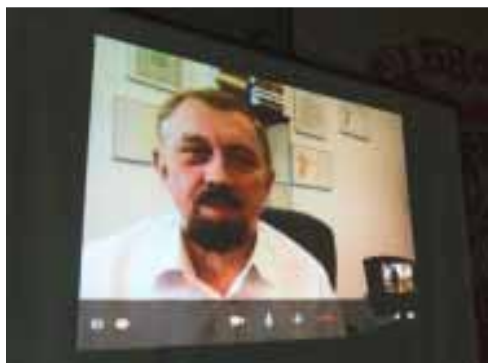
Памяці Васіля Шруб

16 верасня на сядзібе БНФ у Менску адбылася прэзентацыя кнігі "Дзевяноста першы", 42-га выдання з серыі "Бібліятэка Свабоды. XXI стагоддзе".

Пасля Курапатаў, Хатыні і Чарнобылю незалежнасць Беларусі выглядала як чужы, які мае нябеснае паходжанне. Але як зерне ўродзіць толькі на апрацаванай глебе, гэтак і цуды звальваюцца толькі туды, дзе іх чакаюць, рыхтуюць і гатовыя прыняць.

Дэпутаты апазіцыі ў 1991 годзе зрабілі больш, чым маглі. Зрэшты, гісторыя робіцца толькі так.

Вышні прыцягваюць маланкі, дзікі вецер палітыкі не адрознівае колераў, і асабістыя лёсы дэпутатаў незалежнасці падобныя да лёсаў іх папярэднікаў, хоць, на шчасце, не паўтараюць іх.

Яны зрабілі ўсё, каб трэцяе ў XX стагоддзі, пасля 1918 і 1919, нараджэнне Беларусі як нацыянальнай дзяржавы стала апошнім.

Таму год незалежнасці - 1991 - варта пазначыць так, як пазначылі ў гісторыі Еўропы тысячагоддзі і вякі, рымскімі лічбамі: МСМХСІ.

Гэтыя лічбы, паводле правіла, не могуць паўтарацца больш за тры разы. У гэтай сістэме няма знаку толькі для адной лічбы - нуля. І не будзе.

Прэзентацыю роўна а 18-й гадзіне пачаў карэспандэнт Свабоды Валер Каліноўскі:

- Давайце ўявім, што за акном не 2013, а 1991 год, год пераменаў, яркіх падзей, год распаду СССР і атрымання Беларуссю незалежнасці. А мы з вамі знаходзімся ў Авальнай зале Вярхоўнага Савету, ну, калі гэты пакой замалы, то тады ў 363-м пакоі будынка Дома ўраду, на трэцім паверсе, дзе была штаб-кватэра апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце.

Тым знамянальным падзеям і таму пераломнаму году і прысвечаная новая, 42-я кніга з Бібліятэкі Свабоды - кніга Сяргея Навумчыка "Дзевяноста першы", - кажа Каліноўскі. Зала перапоўненая, усе

ахвотныя не могуць трапіць у адносна невялікі пакой сядзібы БНФ, таму людзі стаяць у праходах і нават спрабуюць назіраць за прэзентацыяй з калідора.

Валер Каліноўскі знаёміць прысутных з біяграфіяй аўтара кнігі Сяргея Навумчыка. Слова перадаецца Навумчыку, які прамаўляе да прысутных з экрана праз відэасувязь з Прагі.

Сяргей Навумчык апавядае пра галоўныя задачы, якія ён ставіў перад сабой, ствараючы кнігу. "У мастацкім творы пісьменнік стварае новую рэальнасць з дапамогай прыдуманых персанажаў, прыдуманых сітуацый. У дакументальнай (мемуарнай) літаратуры не можа быць прыдуманых персанажаў і прыдуманых сітуацый.

Твая мэта - максімальная дакладна перадаць, што было, і хто ў гэтым браў удзел. Калі б я пісаў гэтую кнігу ў дэмакратычнай Беларусі, дзе б кожны студэнт мог

сказаць, хто такі Пазыняк, Беленькі, Голубеў, Баршчэўскі - там бы я мог расслабіцца і пісаць толькі пра свае ўласныя адчуванні. Але ў нашай сітуацыі я быў вымушаны не забывацца і на функцыю грамадска-палітычную, асветніцкую, разумеючы, што ў маладога пакалення проста няма адкуль даведацца пра тых падзей - і нагадваць храналогію падзей, даваць цытаты з дакументаў. Увогуле, я ў кнізе, нават калі даваў ўласныя ацэнкі, заўсёды абавязваўся на нейкія дакументы".

Сяргей Навумчык сабраў унікальны архіў першых гадоў незалежнасці, дзейнасці Вярхоўнага Савету, шмат дакументаў і фатаграфій ён выкарыстаў пры падрыхтоўцы сваёй кнігі, - кажа Валер Каліноўскі. Прысутныя праглядаюць некаторыя з тых здымкаў, якія перадаюць незабыўную атмасферу 1991-га, нагадваюць нам тых падзей і асоб, якія бралі ў іх удзел.

Да прэзентацыі, падчас прэзентацыі і пасля яе многія прысутныя і адсутныя выказаліся пра кнігу.

Зянон Пазыняк:
- Выхад кнігі - вельмі добрая падзея. Бо кніга прысвечаная вельмі важнай з'яве ў нашай гісторыі. Фактычна - гэта

найвялікшая з'ява, якая адбылася за 200 гадоў акупацыі, гэта - здабыццё незалежнасці. Сяргей Навумчык быў удзельнікам тых падзей. Таму каштоўнасць гэтай кнігі ў тым, што, з аднаго боку, паказаны асабісты адчуванні чалавека, які прайшоў праз усё гэта. З другога боку, кніга заснавана на фактах і дакументах і грунтуецца на сур'ёзным аналізе. Калі я быў у Празе, то заўважыў, што ў Сяргея Навумчыка вельмі добра арганізаваны архіў, і гэта выдатна. Мы перажываем цяжкі час, і па гэтай тэме многія не хочуць пісаць. І таму з'яўленне гэтай кнігі - вельмі важная падзея для нашай культуры і для нашай гісторыі.

Лявон Баршчэўскі:
- Ацэнкі мае не змяніліся, іншымі яны не могуць быць. Так, мы пакуль не маем той Беларусі, пра якую марым. Але мы заклалі падмурок. Я з адным не згодны - не ўсе былі героямі, і я б сказаў некалькі добрых словаў і пра іншых дэпутатаў, - кажа Баршчэўскі, які таксама перадаў прысутным вітанні ад дэпутата Валянціна Голубева, які не змог прыйсці на прэзентацыю.

Алег Трусаў:
- Кніга майго старога сябра Сяргея Навумчыка ўнікальная тым, што яна дакументальная. І галоўная яе вартасць у тым, што аўтар зрабіў храналагічны парадокс, усё дадзена па месяцах і вельмі шмат стэнаграмаў, іншых дакументаў, якія гавораць самі за сябе. Таму ўсе людзі, якія прачытаюць гэтую кніжку, могуць самі зрабіць высновы, што адбылася ў Беларусі на працягу лёсанаго 1991 года.

А ўжо ў той частцы, дзе сам Навумчык піша, там ёсць маленькія недакладнасці, ёсць яго сімпатыі-антыпатыі. Дарэчы, вось Ніл Сымонавіч Гілевіч надрукаваў у "Народнай волі", што Навумчык яму прыпісаў тое, чаго не было. Тут Навумчыку трэба было быць крышачку больш абачлівым, таму што нельга так выразна выстаўляць свае сімпатыі-антыпатыі да ўдзельнікаў таго працэсу. Гэта, я лічу, - маленькі недахоп.

Але паколькі аўтарскага тэксту ў кнізе мала, а ў асноўным тэкст дакументальны, можна сказаць, што Навумчык - гэта сучасны найноўшы гісторык, якіх на тэрыторыі Беларусі проста няма. Трэба пажадаць яму моцы, здароўя, і хай ён напіша яшчэ такую кнігу і пра дзевяноста другі, дзевяноста трэці, асабліва - пра дзевяноста чацвёрты год. Так што магу толькі папжадаць яму пажадаць.

Паводле Радзі Свабоды.

4 верасня 2013 года памёр Шруб Васіль Ануфрыевіч, актыўны сябра ТБМ, намеснік старшыні Жыткавіцкай раённай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны.

Ён нарадзіўся 14 красавіка 1951 года ў вёсцы Хільчыцы Тураўскага раёна Палескай вобласці, цяпер гэта Жыткавіцкі раён Гомельскай вобласці.

Родная вёска Хільчыцы размешчана паблізу аднаго з самых старажытных, авяных легендамі беларускіх гарадоў, горада Турава. Магчыма па гэтай прычыне Васіль Ануфрыевіч быў захоплены, заміланы нашай роднай зямлёй і не толькі сваёй малой Радзімай, а і ўсёй Беларуссю.

Пасля заканчэння ў 1966 годзе тады яшчэ васьмігадовай Хільчыцкай школы, ён паступае ў Пінскую педагагічную вучэльню і паспяхова яе заканчвае ў 1970 годзе. З гэтага часу пачалася яго настаўніцкая праца, якая заняла цэлых 43 гады да апошніх дзён жыцця. Быў толькі двухгадовы перапынак, калі ён служыў тэрміновую службу ў Савецкай Арміі.

За гэты час ён паспеў папрацаваць у школах Пінскага і Баранавіцкага раёнаў Берасцейскай вобласці, на Гарадзеншчыне - у Наваградскім раёне, быў настаўнікам географіі Юркевіцкай сярэдняй школы Жыткавіцкага раёна.

Працуючы ў школах прайшоў усе пасады: быў настаўнікам роднай мовы і літаратуры, пачатковых класаў, арганізатарам пазакласнай і пазашкольнай выхаваўчай работы, дарэктарам школ. Паралельна з педагагічнай працай працягваў вучобу.

У 1974-1980 гадах завочна заканчвае географічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. З 1989 года ён пачынае працу ў роднай вёсцы Хільчыцы, у Хільчыцкай сярэдняй школе, восем класаў якой ён калісьці скончыў. Прапрацаваўшы два гады на настаўніцкіх пасадах, ён з 1992 года па 2012 год цэлых 20 гадоў працуе намеснікам дырэктара школы. На гэтай пасадзе ў поўнай меры правіўся яго талент як арганізатара педагагічнага і вучнёўскага калектываў школы на розныя карысныя і цікавыя справы.

Па яго ініцыятыве і пры падтрымцы і актыўным удзеле дырэктара школы Ляськоўскага Якаўлевіча, настаўнікаў школа пачынае працаваць па праграме "Спадчына".

Вучні пад кіраўніцтвам настаўнікаў вывучаюць гістарычнае мінулае Хільчыц, а таксама паселішчаў рэгіёна школы, пачынаючы з самых старажытных часоў, традыцыйную культуру жыхароў Хільчыц і Тураўшчыны, складаюць радаводны сем'яў.

Вынікам гэтай шматгадовай працы сталі падрыхтаваныя дапаможнікі па розных кірунках краязнаўства, якія актыўна выкарыстоўваюцца ў арганізацыі адукацыйнага працэсу і выхаваўчай работы з вучнямі школы. Досвед работы з

вучнямі школы ў гэтым кірунку выкарыстоўваюць іншыя навучальныя ўстановы і настаўнікі Жыткавіцкага раёна. Але ж галоўнае, гэта тое, што ў вучняў школы, якія займаліся і займаюцца, гэтай працай: збіраючы дакументы, прадметы побыту, іншыя элементы матэрыяльнай і духоўнай культуры, запісваючы ўспаміны ветэранаў і старажылаў; павышаюцца, цікавасць як да мясцовай, так і агульнанацыянальнай гісторыі і культуры, роднай мовы, фармуецца нацыянальная самасвядомасць, узрасце матывацыя да вучобы ўвогуле.

Разам з выкананнем абавязкаў намесніка дырэктара школы Васіль Ануфрыевіч і дзейны настаўнік географіі: вядзе ўрокі, географічны гурток. Ён і яго вучні вывучаюць географію родных мясцін, складаюць географічныя карты, запісваюць назвы, якія маюць паселішчы, учорышчы, вадаёмы, даюць ім тлумачэнне. Зацікаўлены яго самога і яго гурткоўцаў распаўсюджваюцца і на зямлякоў: даследваюцца прозвішчы, імёны людзей, якія жылі і жывуць у Хільчыцах і навакольных вёсках. Чым жылі людзі, якім быў эканамічны стан родных мясцін, у што яны апрапаналіся, якія прадметы побыту мелі, усё гэта цікавіць яго самога і яго вучняў.

І не толькі мінулае. Юных даследчыкаў і іх настаўніка цікавіць і сучаснасць, перспектывы далейшага развіцця іх мясцовасці. Даследчыцка дзейнасць паспрыяла стварэнню падручніка па географіі сваёй мясцовасці, а таксама дапаможнікаў, прысвечаных суб'ектам гаспадарання як існаваўшым ў мінулыя часы, так і сучасным.

Шруб і яго вучні не замыкаліся самі ў сабе, яны падарожнічаюць, наведваюць знамянітыя мясціны Беларусі, а яшчэ яны пастаянна ўдзельнікі краязнаўчых чытанняў і саборніцтваў. Сам Васіль Ануфрыевіч шматгадова ўдзельнік настаўніцкіх, краязнаўчых педагагічных чытанняў на абласным і рэспубліканскім узроўнях. Настаўнік і яго вучні шчодро дзяліліся тымі краязнаўчымі ведамі, якія яны атрымалі ў час сваіх даследванняў, тым самым прапагандуючы не толькі ўласна сябе, а і сваю школу, сваю вёску, Тураўшчыну, Жыткаўшчыну. Аповед пра гэтага чала-

века не будзе поўным, калі не адзначыць яго адданасць роднай мове, Беларускаму. Ён актыўны сябра ТБМ імя Ф. Скарыны з самага стварэння Жыткавіцкай раённай арганізацыі Таварыства беларускай мовы, якое адбылося ў 1993 годзе, неаднараза ўдзельнічаў у з'ездах ТБМ, іншых мерапрыемствах. Ладзіў разам з настаўнікамі святы роднай мовы ў сваёй школе. "Я за беларускую мову", - часта паўтараў ён.

Яго самаадданая праца на педагагічнай ніве неаднараза адзначалася. Быў узнагароджаны граматамі аддзела адукацыі Жыткавіцкага раёна, выканкама і кіравання адукацыі Гомельскага аблвыканкама, граматай і ганаровай граматай Міністэрства адукацыі нашай краіны, шматлікімі падзячнымі лістамі, дыпламамі грамадскіх арганізацый і аб'яднанняў, з якімі ён супрацоўнічаў, куды дасылаў свае матэрыялы.

Яго зыход з жыцця цяжкая страта для ўсіх: яго родных і блізкіх знаёмых, аднавяскоўцаў, яго вучняў, калег па рабоце, усёй педагагічнай супольнасці Жыткавіцкага раёна і не толькі яго.

Безкарны і безадмоўны чалавек ён дапамагаў усім, хто да яго звяртаўся: калегам у роднай школе, завучам школ, асабліва тым, хто толькі пачынаў гэтую нялёгкую школьную працу: настаўнікам географіі школ раёна, кансультуючы іх па пытаннях выкладання прадмета; супрацоўнікам аддзела адукацыі, калі трэба было выступіць па краязнаўчай ці ўвогуле адукацыйнай праблематыцы ў раённай аўдыторыі, ці падрыхтаваць, даслаць нейкі матэрыял ў вышэйшыя арганізацыі; супрацоўнікам краязнаўчых устаноў Гомельскай вобласці, зноў жа, калі трэба было падрыхтаваць нейкі матэрыял па пытаннях краязнаўчай работы ці недзе з ім выступіць.

Многія яго вучні выбіралі педагагічную працу, у тым ліку вучыліся і на географічных факультэтах вышэйшых навучальных устаноў. Іх кансультаванне, дапамога ў падрыхтоўцы курсавых работ ці дыпломных праектаў - гэта таксама была і яго работа.

У сваё апошняе лета ён правёў перарэгістрацыю суполкі сяброў ТБМ сваёй школы, сабраў і адаслаў сяброўскія складкі за гэты год.

Падрыхтаваўся і выступіў на жніўнскай секцыі настаўнікаў географіі.

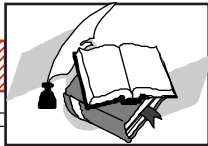
- Ну вось, - гаварыў ён, - не буду больш працаваць намеснікам дырэктара. З гэтага навучальнага года будзе ў мяне шэсць гадзін географіі, буду вучыць дзяцей. Мне пенсіянеру дастаткова.

Не атрымалася. Найвышэйшая улада вырашыла па іншаму.

Светлая памяць Светламу чалавеку!

*Старшыня
Жыткавіцкай раённай
арганізацыі ГА
"ТБМ імя Ф. Скарыны"
Васіль Нікановіч.*

Выстава і навуковая канферэнцыя да 150-х угодкаў паўстання 1863-1864 гг.

19 верасня ў беларускім Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася архіўная выстава "Mors Sola Victis Gloria Victis" прысвечаная паўстанню 1863 - 1864 гг. Выстава была падрыхтаваная Галоўным архівам старажытных актаў сумесна з Дырэкцыяй Дзяржаўных архіваў і іншымі дзяржаўнымі архівамі Польшчы.

Мэта выставы - напамініць пра трагічныя для польскага народа падзеі 1863 - 1864 гг., людзей, якія жылі ў той складаны час, а таксама ўвечыць памяць пра барацьбу за незалежнасць палякаў супраць Расіі, якая, хоць і не мела шанцаў на перамогу, ахапіла шырока пласты польскага грамадства.

Падрабязней пра выставу скажаў надзвычайны і паўнамоцны амбасадар Рэ-

публікі Польшча ў Беларусі Лешак Шарэпка:

- Гэтая выстава падрыхтаваная з нагоды 150-годдзя паўстання. Як казаў на адкрыцці пан міністр, патранат

над выставай узяў прэзідэнт Польшчы. Выстава падрыхтаваная з архіўных матэрыялаў, дзякуючы супрацы з дырэкцыяй архіваў у Польшчы. На выставе прадстаўлена найлепшае, што захоўваецца ў нашых архівах, датычнае паўстання. Як паведаміла куратар выставы, гэтая экспазіцыя хутчэй пра людзей, а не пра палітыку.

Выставу можна паглядзець кожны дзень у Нацыянальным гістарычным музеі Менска.

20 верасня ў Менску прайшла беларуска-польская навуковая канферэнцыя "Да 150-годдзя паўстання 1863-1864 гадоў пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага". Канферэнцыя праходзіць пры ўдзеле навукоўцаў абедзвюх краін, а таксама прадстаўнікоў дыпламатычнага корпусу Польшчы. У рамках канферэнцыі яны ўсклалі кветкі да мемарыяльнай шыльды Кастусю Каліноўскаму.

Беларуска-польская канферэнцыя да юбілею паўстання Кастуся Каліноўскага ў

Менску - пятая гістарычная канферэнцыя, якая арганізаваная і праходзіць пры непасрэдным удзеле навуковых і дыпламатычных прадстаўніцтваў Польшчы: амбасады Рэспублікі Польшча ў Беларусі, Польскага інстытута ў Менску, а таксама ўніверсітэта ў Торуні. Гэтым разам, акрамя амбасадара Лешака Шарэпкі, уступнае слова на адкрыцці прамовіў і кіраўнік канцылярыі прэзідэнта Польшчы Яцэж Міхалоўскі.

Акрамя навуковых дакладаў на названай тэме, у праграме канферэнцыі - выезд на Гарадзеншчыну. Гісторыкі праехалі па месцах, звязаных з паўстаннем каліноўцаў. Таксама ў рамках канферэнцыі польскія дыпламаты пабывалі ў Курапатах, дзе Яцэж Міхалоўскі і Лешак Шарэпка запалілі свечкі і ўсклалі кветкі да крыжа і памятных знакаў ахвярам сталінскіх палітычных рэпрэсіяў. Суправаджаў дэлегацыю намеснік старшыні КХП БНФ Юрась Бельныкі.

*Вольга Чарных,
Беларускае Радыё Рацыя.*

Самае цікавае - людзі

Экскурсавод Алег Дзячкоў напоўніцу скарыстоўвае сваю прафесію на карысць ТБМ, гарадской арганізацыяй якога ён кіруе ўжо восем год. Восем і гэтак лета скончылася двухдзённай вандроўкай на Астравеччыну, у сядзібу Багушэвічаў. Па дарозе спыняліся ў розных гарадах, мястэчках, аглядалі храмы, палацы ці іх парэшткі, помнікі. Сустрэкаліся з цікавымі людзьмі, якімі - дзякаваць Богу! - Беларусь багатая.

На наступны дзень новая нечаканка. У Гярвях вельмі прыгожы касцёл Святой Тройцы. Збудаваны адносна нядаўна, на пачатку XX стагоддзя, ён чамусьці (мабыць, з-за яго "малодасці") не ўпамінаецца ў турыстычных даведніках. Але паловаца на такое дзіва варта.

Ксёндз Леанід крыху паразмаўляў з намі, потым некуды знік. І тут каля аргана з'явіўся чалавек. "О! Дык, можа, мы яшчэ і арган паслу-

Найбольшае ўражанне - ад знаёмства ў Варнянах з мясцовым краязнаўцам Алесем Юркойцем. Пра сваё мястэчка, яго доўгую гісторыю, пра касцёл Святога Юр'я, пра людзей, якія ў розныя часы мелі дачыненне да мястэчка і касцёла, Алесь можа распавядаць суткамі. Тут пачуеш на яскравай, жывой беларускай мове і пра войны, якія пранесліся праз Варняны, і пра інтрыгі ў князёўскіх асяродках, і пра розныя гісторыі каханьня, і пра яшчэ шмат што. Юркойць - супрацоўнік мятні, але краязнаўства нельга назваць яго хобі. Гэта нейкае пакліканне, якое стала істотнай часткай яго жыцця, магчыма, нават самай важнай часткай яго душы, натуральна, пасля жонкі і трох дачушак.

Па яго парадзе намёты мы паставілі на выспе невялічкага возера, над якой узвышаецца вежа-альтанка XIX ст. Цудоўныя краявіды, адсутнасць куслівай жамыры і смачная вячэра пад расповяды Юркойцы залагодзілі душы, стварылі лірычны настрой. Зверху - зорнае неба, знізу - вогнішча з прыемнымі людзьмі. "Якія яшчэ пытанні?" - усміхаецца Алесь. "Пытанні шмат. Але ж вас чакаюць тры дачкі і жонка." - Пачакаюць. Не так часта сустранеш цэлы аўтобус людзей, якія размаўляюць па-беларуску, і якім цікавая наша гісторыя..."

Хаем!" Здагдка аказалася слушна. Ксёндз выйшаў, запрасіў нас сесці - і паліліся густыя гукі аргана, у якія мы зачаравана ўслуховаліся. Праз некаторы час яшчэ адна прыемная нечаканка - арганіст пачаў спяваць цудоўным оперным голасам духоўнай творы - на лаціне, польскай, беларускай і рускай мовах.

"Хто гэта?" - зацікавіліся мы пасля канцэрта-падарунка. Выявілася, што граў і спяваў мясцовы жыхар Андрэй Міхневіч, супрацоўнік атамнай станцыі.

Алесь Жамойцін, загадчык музея Багушэвіча ў Кушылянах, нас крыху зачакваў. Але сустрэў прыязна. І далей быў цікавы распавяд пра выдатнага нашага продка, аднаго з пачынальнікаў беларускай паэзіі, рэвалюцыянера, які, атрымаўшы юрыдычную адукацыю, найперш абараняў простых людзей.

Па дарозе дадому Алесь сказаў мне: "Мы неяк правялі апытанне вандроўнікаў: што самае цікавае для іх у такіх вандроўках. Самы папулярны адказ: людзі." Так, самае цікавае - не храмы, не прырода, не помнікі. Самае цікавае: людзі, якія ствараюць храмы і помнікі, якія нясуць у сабе Беларусь, і якімі Беларусь жыве.

*Міхась Булавіцкі,
г. Магілёў.*

Сонечны верасень, кветкі і Празарокская школа

Яшчэ ў траўні я направилася ў Празарокскую школу для сустрэчы з вучнямі, каб пазнаёміць іх са сваёй творчасцю. Мне хацелася прэзентаваць сваю дзіцячую кніжку "Ціг". Але была фінішная навучальная пара, і мы дамовіліся на восень.

Я ўжо і не спадзявалася на сустрэчу. А яна сталася такой светлай хвілінай у вераснёўскім сонцы, квецені і ў роднамоўнай душэўнай сувязі. - Прыедзем па кветкі да падсвільскай жанчыны і вас прыхопім. І назад адвядзем, - раздаўся ветлівы тэлезванок Валянціны Раманаўны Баранчук, якая кіруе выхаваўчай працай у школе.

Святочны дзень жыцця: едзем з дачкой (два сябры суполкі ТБМ) у школьным мікрааўтобусе, напоўненым хрызантэмамі. Вядзём ахвотлівую гутарку са спадарыняй Валянцінай.

- Вы ўбачыце школу, абяцаю экскурсію. Яна ж у нас сёння вельмі прыгожая.

Я кажу спадарыні Валянціне, што некалі (яшчэ, мабыць, у старой школе) па-

чынала свой педагагічны шлях рускай літаратуры - Людміла Яўгенаўна Далецкая і яе муж - Міхаіл Нікіфаравіч. Яны менавіта тут сустрэліся і пажаныліся. І я яшчэ ў маладосці чытала тут свае вершы вучням. Была і на плошчы падчас адкрыцця помніка Буйніцкаму. А святая пісьменства ў Празароках прапусціла.

І вось - школа. Адразу зразумела, дзе будуць працягваць жыццё прывезеныя хрызантэмы. "Сад адпачынку", - кажа дэкаратыўная брамка. Зяюць кветкі гваздзіковай пароды.

- Гэтыя пасадзім з таго вунь боку - дапоўнім "Сад", - кажа Валянціна Раманаўна.

"Сонца, кветкі і Празарокская школа", - так запамінальна высвеццілася субота 7-га верасня.

Зала ўтрымлівае ранішняе сонца і беларускую аўру. Бачым выставу, прымеркаваную да сустрэчы: "Слова роднае - святое, незабыўнае". Тут і прагучалі мае сціплыя словы, выбраныя творы і песня падгітары дачкі Марыйкі (Марыі

Новікавай), і ўзаемна-сустрэчнае прывітанне вучняў: Алёны Булах, Каці Маціеўскай, Алёны Парфяновіч і песня (мяккі, ласкавы голас) Аніты Гугуновай, якая працуе ў мясцовым ДК. Слухалі вучні 2-іх і 11-ых класаў і настаўніцы пачатковых класаў, рускай мовы, гісторыі, англійскай мовы, матэматыкі, бібліятэкар - спадарыня Аліна.

- Пакажу вам школу, пайшлі, - сказала Валянціна Раманаўна. Яна - "беларусістка", але працавала ў пачатковых класах. Сёлета даручылі весці беларускую мову. Чалавек дзейны, зацікаўлены сваёй працай. Свеціцца гэта з вачэй і слова. І калі яна праводзіла нас па ўсіх школьных пакоях, дзе адлюстравана думка школьнага кіраўніцтва і творчасці настаўнікаў, вельмі шчыра, дбайна, годна імкнулася паказаць плён школы. Школа беларуская. Яна ганарыцца сваімі асветнымі і культурнымі здабыткамі. Школа, пад таленавітым кіраўніцтвам Вольгі Дзмітрыеўны Гінько і з працалюбным калектывам былых і

цяперашніх настаўнікаў, мае выразную адметнасць.

- Вольга Дзмітрыеўна - творчы кіраўнік, - абгрунтоўвае экскурсійны паказ спадарыня Валянціна, - ёй сёлета ўручаны медаль Францішка Скарыны.

Наш экскурсавод пазначае ўвагай школьных асветнікаў і майстроў. Асабліва спыняецца на музеі Ігната Буйніцкага. Распавядае пра дапамогу школе - экспазіцыйную працу дызайнера Ігара Куржалава пры стварэнні музея.

Нашы ўражанні квітнеюць ў школьных пакоях: роднай мовы, дзе - "Беларуская хатка", у пакоях "Спадчына", "Радзіма", "Прыгажосць", "Дом" (школьны сямейны клуб). І, галоўнае, квітнеюць радасцю роднага слова, паветра.

Мы вяртаемся ў Падсвілле. Зноў вязе нас спадар Пётр. Таксама з хрызантэмамі і юргіямі. Падарункавымі. У гэты дзень 7-га верасня мы - у квецені.

*Марыя Баравік,
м. Падсвілле.*

Ясь Драўніцкі

Гімнастыка.

Гімнастыка павінна насіць практычны характар, навучаць дзяцей прыгожай асанцы, хадзьбе;

- не мучыць падоўгу практыкаваннямі, прымяняць розныя віды: хадзьбу, бег, гульні, вучыць правільна дыхаць; - спалучаць фізкультуру са спевамі; - вясною, восенню праводзіць урокі на свежым паветры;

- вучыць дзейнічаць пры пажары, ратаваць тапеўцаў, пераносіць пакалечаных, будаваць пераправу цераз рэчку.

Школьны рэжым.

Перад заняткамі малітва стоячы;

- працягласць урока - 40-50 хвілін, перапынак да 10 хвілін, абедзены - даўжэйшы - да 20 хвілін;

- у класе мець не больш за 30 вучняў;

- не ўдзяляць на ўроку зашмат увагі слабейшым вучням за кошт аслабленых, для карэкцыі іх ведаў выкарыстоўваць моцных вучняў ці дапамагаць ім пасля заняткаў;

- патрэбна пераконваць дзяцей, што асвета - сапраўднае дабрадзейства, вялікае ічасце;

- умовай спакою ў класе і паслухмянасці вучняў з'яўляецца ладодная катэгарычнасць, з дробных дзіцячых разборак не рабіць гісторыі;

- трымаць сувязь з бацькамі;

- прывучаць хлопчыкаў да джэнтэльменскіх адносін да дзяўчынак;

- у нядзелю школа адкрыта для дзяцей. За парадкам сочыць выбраны вучань "гаспадар школы". У нядзелю дзеці могуць рыхтавацца да канцэртаў, святаў, гуляць у настольныя гульні, пад кіраўніцтвам бацькоў займацца справамі на зацікаўленнях.

У арганізаванай Геленай школе ў тыздзень было па 30 урокаў (па 5 кожны дзень). На чытанне і пісьмо адводзілася 12 урокаў; геаграфію і прыроду - 6; рэлігію - 3; арыфметыку - 3; гісторыю - 2; рысаванне і працу - 2; спевы і гімнастыку - 2. У суботу дабаўлялася некалькі хвілін на падвядзенне вынікаў за тыздзень.

У час працы ў школе Гелена адчула недахоп папулярнага прыродазнаўчага падручніка. Каб выправіць становішча, маладая аўтарка напісала і выдала для школ падручнік па геаграфіі (1905) пад назвай "Што ёсць на небе і на зямлі". Падручнік аказаўся вельмі ўдалым, яго да 1926 года перавыдавалі восем разоў накладам па некалькі тысяч экзэмпляраў.

Яе педагагічныя погляды былі вельмі прагрэсіўнымі для свайго часу, многія парадкі не страцілі сваёй актуальнасці і зараз. Яе педагагічная спадчына можа служыць для вывучэння станаўлення адукацыі ў Беларусі.

(Працяг у наступным нумары.)

Графіня Гелена Ромер-Ахянкоўская

Практычныя парадкі для народных настаўніц. Ромер Гелена. Фота Я. Драўніцкага.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Аналізуючы жыццё і творчасць Гелены Ромер-Ахянкоўскай, я прыйшоў да высновы, што маюцца ўсе падставы аднесці яе да беларускіх польскамоўных пісьменнікаў.

Па-першае, усё яе свядомое жыццё было звязана з Караліновам, (зараз Беларусь), толькі на два гады перад смерцю, з-за пагрозы высылкі, эмігрыравала ў Торунь.

Па-другое, матэрыял для сваіх літаратурных твораў чэрпала з жыцця мясцовага люду - беларусаў. Апаненты мне могуць запырачыць: пісала ж яна на польскай мове. А хіба няма беларускіх пісьменнікаў, якія пішуць на іншых мовах? Абсурднасць факту непрыняцця яе творчасці да нашай культурнай спадчыны з-за мовы паспрабую раскрыць сваімі разважаннямі пра літаратурную творчасць. Па маім меркаванні, літаратурная творчасць - гэта працэс, а напісаных твораў - яго вынік. Калі твор адлюстоўвае нашы беларускія рэаліі і створаны нашым земляком, то гэта з'ява беларускай культуры. Мова толькі інструмент, хаця і спецыфічны. У свой час за "тутэйшасць", чытай, за беларускасць, творчасць Гелены Ромер-Ахянкоўскай цалкам замоўчвалі польскія і рускія асімілятары. Памойму, час паправіць гэтую несправядлівасць і знайсці месца ў скарбонцы нашай беларускай культуры для яе сціплага ўкладу.

Гелена Ромер-Ахянкоўская як педагог

Сама Гелена Ромер-Ахянкоўская навучалася ў элітным пансіёне Кракава, дзе бачыла, як там вялося навучанне, вучылася ў Францыі, дзе напісала даследаванне пра французскую сістэму навучання, пэўны час настаўнічала ў Караліноўскай школе. Потым з улікам ўласнага педагагічнага досведу напісала метадычку "Парады для народных настаўнікаў". У прадмове да яе пісала: "Вясковая школа не павінна быць толькі механізмам, які запіхвае ў маладыя мазгі пэўную колькасць абавязковых навуковых звестак, але быць агменем асветы, разліваючым промні святла ведаў і цеплыні, грамадскай любові вакол сябе. Школа павінна быць выхавальніцай не толькі розуму, але найперш характару: недахоп ведаў можна папаўняць у пазнейшым веку, недахоп прынцыпаў, недахоп цывілізаванага развіцця не папоўніцца ніколі, калі ў маладым веку над гэтым не працавалася".

Не ставячы мэту рабіць аналіз яе педагагічных поглядаў і метадычнага досведу, я зраблю толькі пералік яе парадкаў змешчаных у рабоце "Парады для народных настаўнікаў". Гэты пералік дасць уяўленне пра Гелену Ромер-Ахянкоўскую як настаўніцу і метадыста пачатковага навучання.

Чытанне.

Чытанне - першы

ключ да скарбаў ведаў, таму патрэбна выклікаць у вучняў цікавасць да "чорных значкоў" (літар), праз якія ім адкрываецца цуда - уменне чытаць кніжкі;

- пачынаць вучыць чытанню з аднаскладовых слоў зукаскладальным метадам; - не спяшацца ісці ўперад, не засвоішы папярэдні матэрыял;

- раскаваць прачытанае толькі сваімі словамі; - пры чытанні асвятленне павінна быць толькі злева;

- вучыць чытаць з аднаведнай інтанацыяй.

Пісьмо.

Навучаць пісьму адначасова з чытаннем;

- пачынаць з кароткіх слоў; - прывучаць, каб пры пісьме дзеці не схіляліся, не прыціскалі грудной клеткі;

- практыкаваць пісьмо пад дыктоўку або вывучанага на памяць;

- навучаць прыгожай каліграфіі;

- пісаць пераказы па плане, пісаць пісьмы;

- практыкаваць узаемаправярку выкананых работ.

Гісторыя.

Мэта - выхаваць любоў да радзімы. На занятках вывучаць правы і абавязкі ў адносінах да свайго краю, гістарычныя падзеі. Не зачыклі-

вацца на войнах і ўладах, але звяртаць увагу на ўзнікненне гарадоў, міжкласавыя адносіны, побыт, звычкі, адзенне, народныя паданні;

- выкарыстоўваць малюнкi, ілюстрацыі;

- выкладаць гісторыю аб'ектыўна;

- вывучэнне гісторыі звязваць з геаграфіяй;

- пры вывучэнні дзейнасці пісьменнікаў, вучоных падкрэсліваць іх значны ўплыў на развіццё грамадства.

Геаграфія.

Пачынаць вывучэнне з таго, што дзеці бачаць, з вядомых аб'ектаў (хата, вёска, дарога, лес, рэчка);

- старацца, каб выкладанне не было "сухім", выкарыстоўваць адрывкі з мастацкай літаратуры, малюнкi, мапы, практыкаваць вылепленне віды рэльефу з гліны;

- далучаць гістарычныя звесткі, звязаныя з вывучаным краем (легенды, выпадкі, знакамiтыя людзі, промыслы, карысныя выкапні);

- раскаваць пра банкi, кааператывы, дзяржаўныя ўстановы;

- не рабіць вялікі націск на вывучэнне назваў гарадоў, заліваў, астравоў, а больш звяртаць увагу на звычкі і побыт народаў;

- вывучэнне геаграфіі цесна ўзв'язваць з вывучэннем прыроды;

- пачынаць вывучэнне прыроды з аб'ектаў свайі

мясцовасці, імкнуча, каб самi дзеці раскавалі пра іх;

- пачынаць раскаваць пра жывёльны свет з вядомых дзецяў жывёл (кот, сабака, птушкі, рыбы);

- выхоўваць у дзяцей беражлівыя адносіны да прыроды, жывых істот;

- вывучаць мясцовыя глебы, навучаць даглядаць расліны, вырошчваць гародніну, збіраць ягады, грыбы;

- праводзіць тэматычныя экскурсіі ў прыроду;

- вучыць асновам гігіены, уплываць, каб дзеці прытрымліваліся яе правіл;

- здзяйсняць палавое выхаванне.

Арыфметыка.

Навучаць лічэнню на дыдактычным матэрыяле. Лічбы не павінны быць чымсьці абстрактным, не прадстаўляючым прадметы;

- лічэнне, арыфметычныя дзеянні дэманстраваць, выкарыстоўваючы прадметы (арэхі, фасолію);

- спачатку колькасць запісваць літарамі-словамі (два, тры), а потым знакамі-лічбамі - 2, 3;

- навучаць рабіць вымярэнні, узважваць, вучыць куплі-продажу;

- даваць элементарныя веды па практычнай геаметрыі.

Рысаванне.

Вучыць дзяцей маляваць простыя малюнкi, вясё-

лых і сумных коцікаў, свінак;

- рабіць ілюстрацыі да слоў (кубак, шклянка, ліст, конь);

- рысаваць план хаты, вёскі, узораў для вышывання;

- рысаванне спалучаць з выцінаннем.

Спевы.

Лепі вучыць спеваў пад акампанемент музычнага інструмента;

- найперш добра вучыць словы песні;

- пачынаць навучанне з прасцейшых мелодый;

- выявіць дзяцей з добрым голасам і сляхам, на іх рабіць апору, а астатнія хай падтрымліваюць мелодыю;

- доўга не мучыць спяваннем, даваць адпачынак;

- рэкамендаваць дзецям спяваць дома.

Ручная праца.

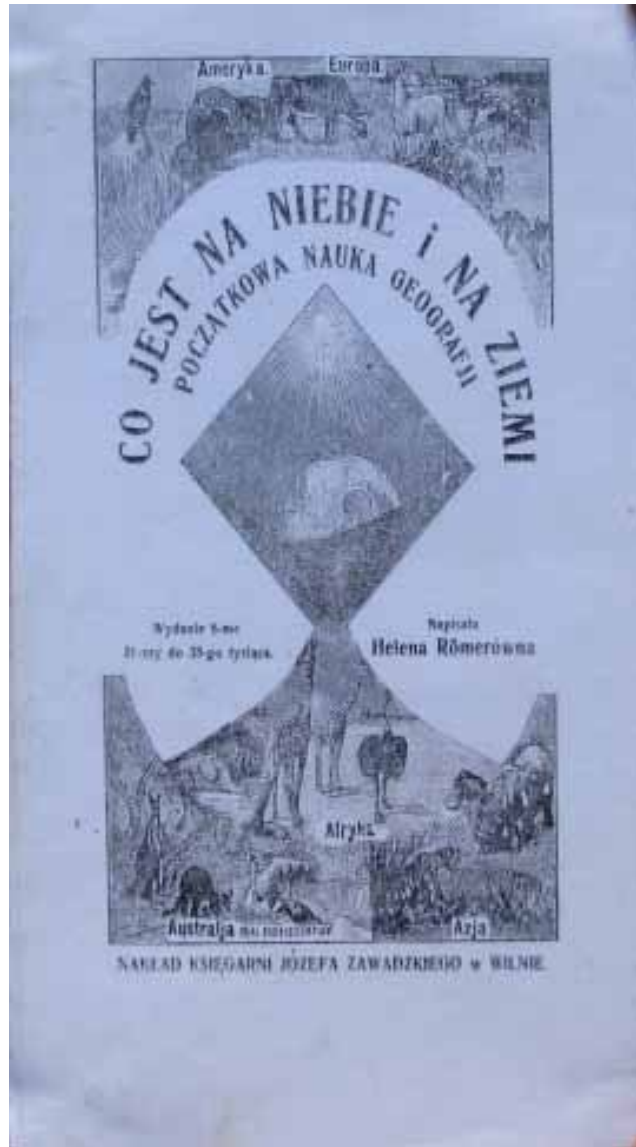
Навучаць латаць, цыраваць адзенне, прышываць гузікі;

- вучыць вязаць кручком, вышываць крыжыкам, рабіць выкрайкі фартушка, спаднічкі;

- хлопчыкаў таксама навучаць рамантаваць адзенне;

- вучыць хлопчыкаў пляценню з саломы, лазы, вырабу матаў;

- пераконваць, што прышыць адарваны гузік ці зашыць парванае адзенне нават у нядзелю не з'яўляецца грахам, а неабходнасцю.

Падручнік па геаграфіі. Ромер Гелена. Фота Я. Драўніцкага.

Паўстанне 1863-64 гг. у Гарадзенскім павеце

Іван Буднік

(Заканчэнне. Пачатак
у папярэднім нумары.)

З сярэдзіны красавіка аддзел пачаў дзейнічаць у паўднёва-ўсходняй і ўсходняй частцы Гарадзенскага павета. Дрэнна ўзброеныя, кепска забяспечаныя прадуктамі, фуражом, транспартам, слаба арганізаваныя паўстанцы шукаюць зброю і неабходныя сродкі ў лясніцтвах, валасных управах, іншых дзяржаўных установах, у памешчыцкіх маёнтках. Першай баявой аперацыяй толькі што арганізаванага аддзела А. Лянкевіча колькасцю ў 36 чалавек, узброенага толькі пяццю ружжамі, быў разгром 20 красавіка дзяржаўнага лясніцтва і валасной управы ў Азёрах. Паўстанцы захапілі 60 розных ружжаў, 3 пісталеты, усеь знойдзеныя порах і кулі, а таксама 600 руб грошай. У фальварках графа Леапольда Валіцкага Вільянова і Задуб'е каля Азёр са згоды ўладальніка атрымалі 9 коней, 2 фургоны, "наклаўшы на іх прадуктовыя прыпасы і авёс для коней". Аддзел Лянкевіча папоўніўся дваровымі людзьмі, жыхарамі Азёр і навакольных вёсак і размясціўся ў балоціста-лясной мясцовасці Рускай пушчы пад назвай "Святое балота" за 10-12 км на ўсход ад Азёр. Праз два дні тут адбыўся цяжкі бой толькі што створанага аддзела з рэгулярным расійскім войскам пад камандай падпалкоўніка Мантэйфелья. Дрэнна ўзброеныя, слаба абучаныя паўстанцы былі разбіты і панеслі вялікія страты: адны загінулі ад куль ворага, іншыя прапалі ў топкім багністым балоце. Рэшткі аддзела адступілі ў бок Парэчча і ў Ваўкавыскі павет. Падпалкоўнік Мантэйфель устрымаўся ад пераследу, баючы загінуць у балоце, і паспяшаўся адрапартаваць "наверх", што "шайка мяцежнікаў у 200 чалавек на чале з Лянкевічам разбіта..."

Аддзел А. Лянкевіча, хаця і пацярпеў паражэнне ў пачатку свайго стварэння, але прадаўжаў папаўняцца і па-спяхова дзейнічаў у Гарадзенскім, Ваўкавыскім, Слоніўскім, Аўгустоўскім паветах і на поўдні Літвы, падтрымваючы сувязі з тамашнімі аддзеламі. У траўні каля вёскі Мілавіды Слоніўскага павета сабраліся асноўныя паўстанцкія сілы Гарадзенскага (А. Лянкевіч), Ваўкавыскага, Слоніўскага (Ф. Юндзіл) паветаў, каб аб'яднанымі сіламі даць бой расійскім карнікам. Агульнае камандаванне прыняў на сябе найбольш спрактыкаваны ў ваеннай справе падпалкоўнік царскай арміі А. Лянкевіч. У лагер пад Мілавідамі змалгі прыхаць, нягледзячы на небяспеку быць арыштаванымі па дарозе, К. Каліноўскі з Э. Заблоцкім з мэтай навадзнення парадку ў арганізацыях Ваўкавыскага і Слоніўскага паветаў і пашырэння паўстання. Тут Каліноўскі правёў агляд паўстанцкіх сіл. На наступны дзень, 22 траўня, каля трыццаці паўстанцаў, узброеных стрэльбамі, пісталетами, косамі, па-

Выхад паўстанцаў з Гародні. Ілюстрацыя з французскага часопіса.

спяхова змагаліся з рэгулярнымі войскамі. Ім сурацьстаялі пад камандай палкоўніка А. Чартова тры роты Старайнгерманландскага пяхотнага палка, сотня казакаў, артылерыя. Паўстанцы нанеслі супраціўніку значныя страты, і царскі палкоўнік запрасіў падмацавання. Аслабленыя паўстанцкія аддзелы пакінулі поле бою і сышлі ў суседнія паветы.

У чэрвені - ліпені паўстанцы яшчэ актыўна дзейнічалі на тэрыторыі павета: каля ст. Парэчча, лясных вёсак Узбярэж, Глушнева, Бабіна, Баброўня, Бандары, вакол Скідзеля, Мількаўшчыны, Каменкі, у Сапоцкінскай зоне Аўгустоўскага павета. Яны нападлі на канторы лясніцтваў, паштовыя станцыі, валасныя ўправы, уступалі ў сутычкі з карнымі камандамі. Паўстанцкія аддзелы і асобныя групы ў многіх месцах карысталіся падтрымкай мясцовых жыхароў. Аб гэтым сведчаць і прадстаўнікі ўлады. Так, палкоўнік Шчарбацкі, які служыў у штаце пры губернатарах, дакладаў 5 ліпеня ў Гарадзенскую следчую камісію, што ён ужо тры дні рухаецца разам з войскай камандай па паўднёвай частцы павета і не можа атрымаць "от многих жителей welche бы то ни было сведения о шайках мятежников, безвыходно находящихся в этих местах уже несколько недель, и не смотря на то, что на каждом шагу встречаются здесь несомненные и свежие следы шайки, до сих пор она не могла быть открыта и истреблена, хотя для этой цели постоянно направляются отряды из Гродно, Лиды и Волковыска".

Паўстанцкія аддзелы і іх камандзіры набывалі баявы досвед, удасканальвалі тактыку, праяўлялі стойкасць і вынаходлівасць. На задушэнне паўстання царскі ўрад накіраваў вялікую вайсковую моц рэгулярнай арміі. Па няпоўных падліках расійскіх ваенных гісторыкаў ("Вилениский вестник", 1915 г., кн. VI, стр. 61, на задушэнне паўстання ў Паўночна-Заходнім краі была накіравана 90-тысячная расійская армія (69 розных палкоў і 19 асобных частак усіх радоў войскаў), якая дзейнічала супраць 77 тыс. чалавек паўстанцаў.

Дысцыплінаванай. до-

бра ўзброенай і абучанай войскай камандзе рэгулярнага войска не маглі супрацьстаяць слаба арганізаваныя, неабучаныя, не няхаўшыя пораху сялянскія хлопцы і шляхціцы, узброеныя косамі і зрэдку стрэльбамі, хаця і праяўлялі гераізм і стойкасць.

У сярэдзіне 1863 г. у выніку рэпрэсій і карных вайсковых аперацый, эканамічных і прапагандысцкіх мер з боку ўраду адбываецца спад баявых дзеянняў паўстанцкіх аддзелаў. Некаторыя з сяброў Гарадзенскай паўстанцкай арганізацыі былі арыштаваны і знаходзіліся ў турме, пад ціскам рэпрэсій частка шляхты і абшарнікаў пачала адыходзіць ад паўстання. У сувязі з арыштамі сяброў виленаскага Аддзела кіраўніцтва правінцыямі Літвы ў пачатку чэрвеня ў Вільню быў выкліканы К. Каліноўскі і ўведзены ў яго склад. Адначасова адбыліся змены і на Гарадзеншчыне: на месца ваяводскага камісара Кастуся Каліноўскага прыехаўшы ў Гародню, прапанаваў назначыць Эразма Заблоцкага, цывільным ваяводскага начальнікам быў намінаваны Станіслаў Сільвестровіч, павятовым начальнікам - Іван Каменскі. "Чырвоныя" ў Вільню ўзмацнілі свой уплыў на ход паўстання, а сваімі зваротамі да сялянства імкнуліся актывізаваць яго ўдзел у барацьбе.

Царскія ўлады ў цэнтры і на месцах прымалі энергічныя меры для задушэння паўстання, выкарыстоўваючы тактыку "бізуна і перніка", "падзялялі і ўладар", каб не дапусціць пашырэння паўстання, утрымаць сялянскую масу ад выступлення. Супраць паўстанцаў у Гарадзенскім і суседніх паветах вялі баявыя дзеянні пяхотныя палкі Калужскі, Неўскі, Пскоўскі, Велікалуцкі, Старайнгерманландскі, лейб-гвардыі Сямёнаўскі, Курляндскі полк уланаў, Данскі 33-і каліноўскі палк. З іх складаліся волінскія каманды, куды ўключалі 2-3 пяхотныя роты, роту уланаў, паўсотні або некалькі дзесяткаў казакаў, некалькі гарматаў. Такі склад карных камандаў дазваляў весці як абарончы, так і наступальны дзеянні, забяспечваць ачыстку тэрыторыі і пераследаванне "мяцежнікаў" у конным шыхце.

1 сакавіка 1863 г. імператар Аляксандр II выдаў указ,

згодна з якім адмяняліся ў Беларуска-Літоўскіх губернях часовыя павіннасці сялян на карысць абшарнікаў, уведзіўся абавязковы выкуп сялянскіх надзелаў, выкупныя плацджы за атрыманую зямлю зніжались на 20%. Цар выступаў у якасці абаронцы сялян ад абшарнікаў і клапаціўся за бацькі сваіх падданных, што паўплывала на паводзіны сялян. Генерал-губернатар М. Мураўёў 15 траўня 1863 г. накіраваў гарадзенскаму губернатара

графу Бобринскаму дасканала распрацаваныя і зацверджаныя царом правілы аб парадку накладання спяганняў на мяцежнікаў. Усе паўстанцы ад кіраўнікоў і асобаў, захопленых са зброяй у руках, да саўдзельнікаў падзяляліся на 5 катэгорый. І кожнай з іх была вызначана мера пакарання: ад расстрэлу да адпраўкі ў арыштанцкія роты або пад нагляд паліцыі; удзельнікі паўстання, захопленыя ў палон у час баявых дзеянняў, расстрэльваліся без суда на месцы. Усім сельскім жыхарам, дзяржаўным службоўцам, абшарнікам строга загадана выяўляць і неадкладна паведамляць уладу аб з'яўленні "мяцежніцкіх шаек", іх перамяшчэнні, аб асобых паўстанцах. У выпадку невыканання загаду накладваліся штрафы на ўсіх жыхароў вёскі. Суровыя меры прымяняліся да абшарнікаў, якія дапамагалі паўстанцам харчаваннем, фуражом або інфармацыяй аб карніках ці не дакладвалі аб з'яўленні аддзелаў у іх маёнтках. Іх маёнткі падлягалі канфіскацыі або секвестру без судавага рашэння. Ад сялян і дваровых людзей патрабавалася сачыць за паводзінамі памешчыкаў, іх аханомаў і прыказчыкаў і пры падозрэні на сувязь з паўстанцамі неадкладна даносіць паліцыі. За вылоўліванне паўстанцаў, установа варты ў вёсках была ўстаноўлена плата. І ў архіве ёсць такія факты "заробкаў" за затрыманне "мяцежнікаў".

Пад пільным наглядам расійскай ўлады трымалі каталіцкую шляхту, чыноўнікаў, вучнёўскую моладзь. Распараджэннем М. Мураўёва і гарадзенскага губернатара было ўведзена абмежаванне на паязкі і перамяшчэнне жыхароў у межах павета і губерні. Ім было забаронена пакідаць месца свайго пастаяннага пражывання, а для паязкі патрэбна звартацца па дазвол да вайсковага начальніка павета, указаўшы мэта паязкі, яе працягласць і месца накіравання. Забаронены былі і прыватныя грашовыя і матэрыяльныя зборы, сходы абшарнікаў і шляхты без адпаведнага дазволу. Нават на вяселлі пры выдачы замуж ці жаніцбе дзяцей патрэбна было атрымаць дазвол для запрашэння сваякоў і суседніх абшарнікаў. Але ўрад лічыў

Знаходзіліся ў Гарадзенскай турме

На 1.10. 1863 г. На 1.11. 1863 г. У ліст-дзе 1863 г. У снежні 1863 г.

ксяндзоў	12	13	3	4
шляхты-абшарнікаў	264	259	75	49
сялян	274	339	54	65
аднадворцаў			7	2
афіцэраў			6	4
чыноўнікаў			17	7
мяшчан			9	5
ніжніх чыноў			3	4
яўрэў			2	2
заможных грамадзян			4	1
Усяго*:	550	661	180	143

*НГАБ у Гродне: ф.3, в.1, с.26, стар. 176 - 178.

больш важным эканамічны ціск на землеўладальнікаў: канфіскацыя зямельнай і нерухомай уласнасці, увядзенне штрафаў, пастойнай павіннасці, секвестр (забарона на карыстанне). Па царскім указе ад 15 сакавіка 1863 г. зямельныя ўладанні ўдзельнікаў паўстання або тых, хто дапамагаў "мяцежнікам", падлягалі канфіскацыі або секвестру без судавага рашэння. Тэрмінова былі канфіскаваны маёнткі васьмі абшарнікаў, у трох - канфіскацыя адкладзена з-за іх нераздзеленасці.

Эканамічны ціск на маёмасныя саслоўі выражаўся і ў пасылцы войскіх каманд для пастаю ў недабранадзейных вёсках, шляхецкіх ваколіцах, маёнтках і ў накладанні штрафаў на ўсіх жыхароў вёсак, мястэчак, маёнткаў, якія хавалі ад уладаў перамяшчэнні "мяцежнікаў"; ва ўвядзенні кантрыбуцыйных збораў у памеры ад 1,5% да 8,5% ад гадавога прыбытку. Такія зборы былі ўведзены з пачаткам паўстання на абшарнікаў, падтрымаўшых яго, а з 1865 г. - на ўсіх абшарнікаў, шляхту, аднадворцаў, домаўладальнікаў у гарадах - усіх асобаў каталіцкага веравызнання. У Гарадзенскім павеце яго наклалі на 773 асобы, у тым ліку 149 абшарнікаў і 624 чалавекі дробнай шляхты і аднадворцаў. Па павеце за перыяд з 1863 па 1 лістапада 1965 г. спагнана рознага роду кантрыбуцыйных збораў 135 447 руб. 28 кап. Напрыклад, з маёнтка Мількаўшчыны Элізы Ажэшкі ён склаў у 1865 г. 324 руб. 80 кап., у 1866 г. - 552 руб. 16 кап. (Даволі вялікія грошы, таму што, да прыкладу, 1 чвэрць - 102 кг - жыта, ячменю, гароху каштавалі 2 руб., бульбы - 75 кап.).

Царская ўлада прыбегла і да спецыфічнай меры пакарання - "зачысткі" тэрыторыі ад "мяцежных элементаў" з мэтай не толькі пакараць адных і напалохаць іншых, але і падрыхтаваць месцы для перасялення надзейных "рускіх хлебопашчыв" з цэнтральнай Расіі. У Гарадзенскім павеце ў ліпені 1863 г. была спалена шляхецкая ваколіца Шчукі, а жыхары (16 сем'яў) выселены ў цэнтральную Расію, трохі пазней у той жа год былі выселены ў Расію 8 сем'яў ваколіцы Эйсманты Надтабальскія і 3 сем'і з вёскі Шумы, 11 сем'яў з вёскі Зуброва расселены па Гарадзенскім павеце. Надзеі ўладаў на перасяленцаў з Расіі

не спраўджваліся.

У снежні 1863 г. Віленскі Выканаўчы Аддзел прыняў рашэнне спыніць барацьбу да вясны наступнага года.

Да станоўчага выніку паўстання можна аднесці аблягчэнне ўмоў выкупу сялянскай атрыманых зямель, атрыманне зямлі беззямельнымі.

Але наступствы яго паражэння для краіны былі і цяжкія, і працяглыя. Узмацнілася татальная русіфікацыя нашага краю: выхадцы з Расіі за бясцэнна скуплялі зямельныя ўгоддзі ў павеце і краіне; чыноўнікі, святары, настаўнікі з Расіі даярышалі тое, што не зрабіў расійскі штык - поўнае пакарэнне краю, што адчуваецца да нашых дзён.

З аналізу падзеяў паўстання ў павеце можна зрабіць некаторыя вывады:

1. Нягледзячы на царска-расейскую прапаганду аб шляхецкім і польскім характары паўстання трэба прызнаць яго агульнанароднай барацьбой мясцовых жыхароў, а не прышлых валандцаў. У адным аддзеле ваявалі каталікі (пераважалі), і праваслаўныя, і іудзеі (мала), і паліякі, і беларусы, абшарнікі і сяляне, чыноўнікі і мяшчане. Аб сацыяльным складзе ўдзельнікаў паўстання сведчыць колькасць арыштаваных і зняволеных у Гарадзенскай турме ў 1863 г.

2. Удзел у паўстанні не быў прымусовым, а насіў дабрахотны характар. Аб гэтым сведчаць і паводзіны яго ўдзельнікаў. Пры адступленні, пры выхадзе з бою аддзел часта дзяліўся на дробныя групы (па 10-15 чалавек), а праз дзень другі зноў збіраўся ў зараней вызначаным месцы. Пры прымусовым характары малых групы маглі б разбягацца, аднак аддзел зноў збіраўся ў новым месцы.

3. Паўстанне насіла нацыянальна-вызвольны характар. Аб гэтым сведчаць і выказванні некаторых паўстанцкіх камандзіраў. Так, Аляксандр Лянкевіч, выступаючы перад сялянамі ў маёнтку Талочкі Гарадзенскага павета, гаварыў: "Уся моладзь Царства Польскага, Літвы і Маларосіі выйшла на поле бою супраць нашага непрацяця, які загроб нашу Айчыну і сячэ нашу Божую Маці ў касцёлах. Будзем змагацца за Айчыну, веру і свабоду!"

Праблемы паўстання не ўсе вырашаны і патрабуюць далейшага вывучэння.

"Дух продкаў жыве ў нашых сэрцах" У чарговы раз лідзян парадаваў фестываль фальклору

На працягу двух дзён Лідчына святкавала сваё 690-годдзе і ў рамках свята горада таксама прымала ўдзельнікаў III фестывалю фальклору "Дух продкаў жыве ў нашых сэрцах" пры міжнароднай тэхнічнай дапамозе Еўрапейскага Саюзу ў рамках праекту транс-

Эта программа финансируется Европейским Союзом

ANCESTRAL SPIRIT ALIVE IN OUR HEARTS

ансамбля народнай песні і танца "Polukopianie", лендварыйскай групы народнага танца "Lendvare" і трюцкага ансамбля інструментальнай музыкі "Serepada".

На Лідчыне ўмеюць і любяць спаваць. Дастаткова было паслухаць выступленні на

межавага супрацоўніцтва паміж Латвіяй, Літвой і Беларуссю.

Адразу пасля вялікага святачнага шэсця фальклорныя калектывы Трюцкага рэгіёна накіраваліся на цэнтральную пляцоўку г. Ліды для таго, каб павітаць ды павіншаваць сваёй творчасцю жыхароў Лідчыны. Там ужо панавалі святачны настрой. Жыхары г. Ліды ў гэты дзень радаваліся не толькі адкрыццю свята горада, але і фестывалю фальклору, квасу і іншым мерапрыемствам. На святачных пляцоўках працавалі дзіцячыя атракцыёны, гандлёвыя рады, выставы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, старажытных прылад працы і інш.

На другі дзень фестываль фальклору "Дух продкаў жыве ў нашых сэрцах" пачаўся каля паўдня. Каб павіншаваць

ўдзельнікаў фестывалю, на сцэну падняліся шануюныя госці мерапрыемства: дырэктар Цэнтра культуры Трюцкага рэгіёна Дарынос Нядвецкас і кіраўнік аддзела ідэалагічнай працы, культуры і па справах моладзі Лідскага райвыканкаму Інэса Генадзеўна Белуш, якія павіншавалі са святам і адзначылі важнасць падобных мерапрыемстваў.

З арыгінальным рэпертуарам літоўскай народнай творчасці - народнай музыкой, песнямі, танцамі, а таксама абрадам "Жніво" - прысутных знаёмлілі ўдзельнікі польскага

фестывалі нашых народных і самадзейных калектываў, каб упэўніцца ў гэтым. Лепшыя канцэртныя нумары прадставілі: народны хор "Скарбніца" ААТ "Завод "Оптык", узорны ансамбль танца "Крышталікі"

Бярозаўскага ГДК, народны ансамбль "Журавінка" Першамайскага ДК, народны сямейны ансамбль Парфенчыкаў Бердаўскага ЦКВЧ, а таксама выступленне фальклорных аматарскіх калектываў Лідскага раёна.

Адзін фальклорны калектыў змяняўся на іншы. Цудоўнае выкананне народных песень, абрадаў дазволіла гледачам не толькі перанесіцца думкамі ў мінулае, але і ў чарговы раз адчуць непарыўную сувязь са сваімі гістарычнымі каранямі.

Пасля завяршэння канцэртнай праграмы пачалася цырымонія ўзнагароджання. Усе фальклорныя калектывы атрымалі ад арганізатараў мерапрыемства дыпломы і памятныя падарункі. Аднак, па словах саміх выканаўцаў фальклору, галоўным для іх стала непасрэдна сустрэча, абмен досведам і ведамі, а таксама сяброўскія зносіны, якія за гэты час існавання фестывалю "Дух продкаў жыве ў нашых сэрцах" сталі самымі моцнымі і непарыўнымі.

Адным словам, праграма фальклорнага фестывалю "Дух продкаў жыве ў нашых сэрцах" у чарговы раз парадавала яе ўдзельнікаў, падкрэсліла неабходнасць захавання гістарычнай спадчыны для наступных пакаленняў.

Н. ВАЙЦЮКЕВІЧ,
метадыст па этнаграфіі і фальклору Лідскага раённага метадычнага цэнтра народнай творчасці.

Фотаздымкі А. Пецікава.

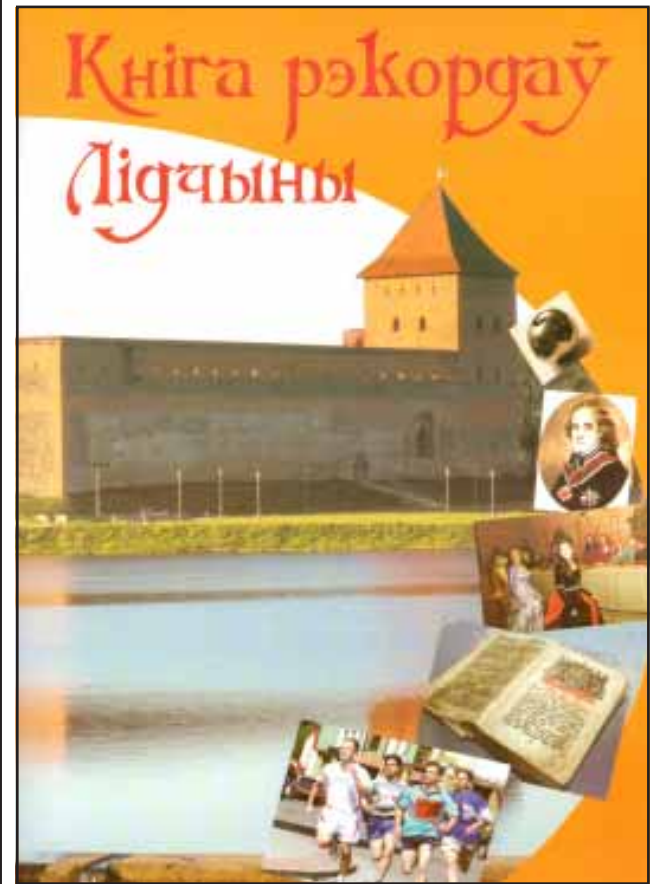
Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>

Кніга рэкордаў Лідчыны

У 2012 годзе рэдакцыя "Лідскай газеты" (галоўны рэдактар Кацярына Серафімовіч) пачала працу над новым праектам - "Кніга рэкордаў Лідчыны". Ідэя яго стварэння належыць рэдактару аддзела фоталюстрацыі раённага выдання Лілеі Лапшыной.

На працягу года журналісты збіралі ўнікальны матэрыял, звязаны з гісторыяй Лідчыны, дасягненнямі яе жыхароў.

Са шматлікімі цікавымі фактамі чытачы мелі магчымасць пазнаёміцца на старонках раённага выдання, а да 690-годдзя горада своеасаблівыя рэкорды былі сістэматызаваны і падрыхтаваны для асобнага зборніка. Матэрыялы рыхтавалі супрацоўнікі "Лідскай газеты" Лілея Лапшына, Яўген Арэхва, Вольга Мацеша, Вольга Яхантава, Вікторыя Русілевіч, Святлана Талмачова, Тацяна Кудрашова, Жанна Лінеўская, Аляксей Мацулевіч.

У гэтае выданне "Кнігі рэкордаў Лідчыны" ўвайшлі далёка не ўсе выбітныя з'явы і праывы. Тут зроблены раздзел толькі з катэгорыі "Самы...", а яшчэ ёсць катэгорыі "Першы...", "Адзіны...". Таму калектыў газеты працягне працу над пошукам эксклюзіўных матэрыялаў па разнастайнай

тэматыцы. Яна абяцае быць плённай і папоўніць старонкі раённага выдання новымі рэкордамі. Залог таму - багатая спадчына Лідчыны, яе выдатныя людзі...

Многія пакаленні стваралі дабрабыт сваёй малой радзімы, і нашым сучаснікам таксама ёсць чым ганарыцца. Сваю ж задачу калектыў выдання бачыў у тым, каб данесці да чытача інфармацыю, якая стала вядомай, каб захавалася яна як даніна ўдзячнай памяці тым, хто жыў у мінулыя эпохі, і тым, хто будзе памнажаць дасягненні ў розных сферах жыцця дарагой усім Лідчыны.

Кніга выйшла накладам у 300 асобнікаў. Інфармацыя ў кнізе змешчана на беларускай і рускай мовах, але першая і асноўная мова - беларуская.

Наш кар.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 23.09.2013 г. у 10.00. Замова № 1752.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 5050 руб., 3 мес. - 15150 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by